राजश्व सुधार कार्ययोजना

(Revenue Improvement Action Plan-RIAP)

अन्तिम प्रतिवेदन

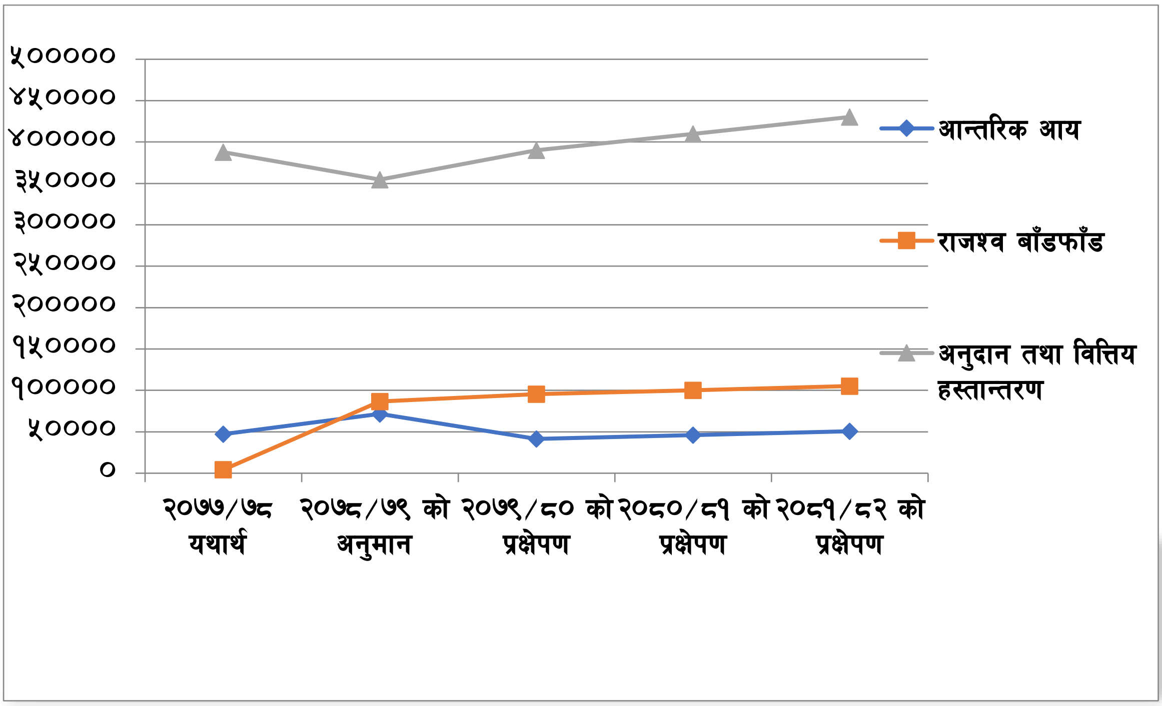

बुद्धशान्ति गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

बुधबारे, झापा, प्रदेश नं १

२०७८

विषय सूची

परिच्छेद एकः परिचय १

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ राजश्व सुधार योजनाको औचित्य १

१.३ कार्ययोजनाका सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू २

१.४ कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया ३

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन तथा अध्ययन ३

१.४.२ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन फारम तथा सूची विकास ३

१.४.३ अभिमुखीकरण तथा तालिम सामग्री तयारी ३

१.४.४ पदाधिकारी तथा कर्मचारी अभिमुखीकरण कार्यक्रम ३

१.४.५ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण ४

१.४.६ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा तयारी ४

१.४.७ मस्यौदा प्रस्तुती तथा छलफल ४

१.४.८ राजश्व सुधार कार्यायोजना अन्तिम दस्तावेज तयारी ४

१.५ अध्ययनको सीमा ५

परिच्छेद दुईः राजश्व परिचालन सम्बन्धी गाउँपालिकाको विद्यमान अवस्था ६

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय ६

२.१.१ राजनीतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति ६

२.१.२ भौगोलिक अवस्थिति ६

२.१.३ भूउपयोग सम्बन्धी विवरण ७

२.१.४ जनसङ्ख्या तथा घरपरिवार सङ्ख्या ७

२.१.५ नदीनाला र ताल, पोखरी ८

२.१.६ वन तथा जैविक विविधता ८

२.१.७ ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा, स्लेट, माटो ८

२.१.८ साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय स्थल र सम्पदाहरू ८

२.२ गाउँपालिकाको मानव संशाधनको अवस्था ८

२.२.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी स्थानीय नीति तथा कानून ८

२.२.२ संगठन संरचना (महाशाखा, शाखा, उपशाखा र इकाई) ९

२.२.३ मानव संशाधन/कर्मचारी र कार्यविवरण ९

२.२.४ गाउँपालिकाको सम्पत्ति विवरण १०

२.२.५ हाटबजार सम्बन्धी विवरण ११

२.३ आर्थिक अवस्था ११

२.३.१ उद्योग तथा कलकरखाना ११

२.३.२ व्यापार तथा व्यवसाय १२

२.३.३ वैंक तथा वित्तीय संस्था १३

२.३.४ बजार १३

२.३.५ नीजि विद्यालय १३

परिच्छेद तीन : गाउँपालिकाको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता १४

३.१ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था १४

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था १४

३.१.२ कानुनी व्यवस्था १५

३.२ आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था २०
३.३ आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था र सम्भावना विश्लेषण २१
३.३.१ स्थानीय कर राजश्व २२
३.३.२ गैर कर राजश्व २७
सम्पत्ति तथा आयश्रोत मूल्याङ्कन सेवा शुल्क (अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क) ३२

परिच्छेद चारः आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था ३४

४.१ राजश्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण ३४
४.२ राजश्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान ३४
४.३ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता ३५
४.३.१ राजश्व प्रशासन तथा परिचालनको व्यवस्था ३५
४.४ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन ३७
४.४.१ आन्तरिक राजश्व संरचनाको अवस्था ३९
४.५ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरू ४०

परिच्छेद पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना ४१

५.१ राजश्व सुधारका क्षेत्रहरू ४१
५.२ राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा ४२
५.३ बजेट अनुमान ४४

परिच्छेद छ : आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण ४५

६.१ राजश्व प्रक्षेपणका विधिहरू ४५
६.२ राजश्व सङ्कलनमा पर्ने असरको प्रारम्भिक आँकलन ४६
६.३ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण ४७
६.४ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण ५०

परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा ५३

७.१ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण शारांश ५३
७.२ आय प्रक्षेपणको तुलनात्मक विश्लेषण ५३
७.३ नतिजा तालिका ५४

परिच्छेद आठ : कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ५६

८.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन ५६
८.२ श्रोत व्यवस्थापन ५६
८.३ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ५६

अनुसूचीहरू ५९

अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरू ५९
अनुसूची २ : तथ्याङ्क र सूचना सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिएको सूची तथा फारम ६०
अनुसूची ३ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरूको उपस्थिति ६५
अनुसूची ४ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू ६७
अनुसूची ५ : मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुती तथा छलफल कार्यक्रमको उपस्थिति ६८
अनुसूची ६ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू ६९

तालिकासूची

तालिका नं. १ : गाउपालिकाको वडा विभाजन तथा क्षेत्रफल ६
तालिका नं. २ : गाउपालिकाको भूउपयोग सम्बन्धी विवरण ७
तालिका नं. ३ : गाउपालिकाको जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सम्बन्धी विवरण ७
तालिका नं. ४ : राजश्व परामर्श समितिको नामावली ९
तालिका नं. ५ : गाउँपालिकामा रहेका निर्माण तथा सवारी साधन सम्बन्धी विवरण १०
तालिका नं. ६ : जग्गा तथा भवन सम्बन्धी विवरण १०
तालिका नं. ७ : हाटबजार सम्बन्धी विवरण ११
तालिका नं. ८ : लघु घरेलु उद्योगसम्बन्धी विवरण १२
तालिका नं. ९ : व्यवसाय सम्बन्धी विवरण १२
तालिका नं. १० : प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा) १७
तालिका नं. ११ : स्थानीय र प्रदेश तह वीचको राजश्व बाँडफाँट १८
तालिका नं. १२ : मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्त:शुल्कको बाँडफाँट १९
तालिका नं. १३ : आन्तरिक आय सङ्कलनको विद्यमान अवस्था विवरण २०
तालिका नं. १४ : सम्पत्ति कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २२
तालिका नं. १५ : मालपोत कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २३
तालिका नं. १६ : घरबहाल कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २४
तालिका नं. १७ : विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २६
तालिका नं. १८ : साना सवारी कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २७
तालिका नं. १९ : वातावरणीय अध्ययन गरिएका उत्खनन स्थलहरू नदीजन्य पदार्थ बिक्री सम्भावना २८
तालिका नं. २० : बहाल विटारी करको सम्भाव्यता सम्बन्धी विवरण ३०
तालिका नं. २१ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण ३०
तालिका नं. २२ : व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण ३१
तालिका नं. २३ : सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त रकम ३२
तालिका नं. २४ : सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण ३३
तालिका नं. २५ : विगतको घ आ.व.को यथार्थ र चालु आ.व.को अनुमान र प्राप्तिको अवस्था ३७
तालिका नं. २६ : कूल राजश्वमा शीर्षकगत योगदान (रु. हजारमा) ४०
तालिका नं. २७ : राजश्व सुधार कार्ययोजना ४२
तालिका नं. २८ : आगामी आ.व.हरूका लागि राजश्व प्रक्षेपणका आधारहरू (रु. हजारमा) ४७
तालिका नं. २९ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा) ५०
तालिका नं. ३० : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण शारांश (रु. हजारमा) ५३

परिच्छेद एकः परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान अनुसार राज्यलाई संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहमा विभाजन गरेको छ। तीन तहमा विभाजित सरकारले संविधान र कानून बमोजिम राज्यशक्तिलाई समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्वको आधारमा चल्ने गरी व्यवस्था गरेको छ। नेपालको संविधानको अनुसूची-८ मा स्थानीय तहको एकल अधिकार र अनुसूची-९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको बारेमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ। जस अनुसार स्थानीय सरकारलाई विभिन्न कर तथा गैर करहरू लगाउने र उठाउने अधिकार दिएको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ९ को दफा ५५ देखि ६८ सम्म स्थानीय तहले प्रयोग गर्न पाउने आर्थिक अधिकार एवं यसका लागि कानूनी सिमा समेत निर्धारण गरेको छ। अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहले लगाउन पाउने कर, सङ्कलन गर्न सक्ने राजश्व, संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त गर्ने अनुदान तथा राजश्व बाँडफाँट र आर्थिक सहयोग सम्बन्धमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ। यी संबैधानिक र कानूनी प्रावधान अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र राजश्व सङ्कलन, वजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न सक्ने हुँदा यसलाई अझ व्यवस्थित र पारदर्शी ढंगबाट अधिकारको प्रयोग हुन आवश्यक पर्दछ।

राज्य पूनर्संरचना पश्चात स्थानीय सरकारलाई जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकारको रुपमा भएकाले जनताका आकांक्षा र चाहनाहरूको सम्बोधन गर्नुपर्ने हुन्छ। यस अवस्थामा स्थानीय तहले आ-आफ्नो जिम्मेवारी पुरा गर्न र जनचाहना अनुरुप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक छ। स्थानीय सरकारको विकास र प्रशासनिक खर्च धान्नका लागि र स्थानीय तहको आन्तरिक राजश्व सङ्कलनको क्षमता वृद्धि गर्न अपरिहार्य भएको छ। यसका लागि स्थानीय तहको राजश्व अधिकारका सम्भावित क्षेत्रहरूको खोजी गरी परिचालनका लागि अवलम्वन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकिय सुधारका उपायहरू पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने हुन्छ। मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा तीन वर्षमा खर्च गरिने क्षेत्र, कार्यक्रम, आयोजना र क्रियाकलापहरूमा प्रति एकाई लागतसहितको खर्चको प्रक्षेपण गर्न, खर्च गरिने क्षेत्रहरूको प्राथमिकीकरण गर्न खर्चका स्रोतहरूको उल्लेख गर्नुपर्ने हुन्छ। यसका लागि राजश्व परिचालन गर्न सकिने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्न स्थानीय तहको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको आवश्यकता पर्दछ।

यसै सन्दर्भमा झापा जिल्लाको बुद्धशान्ति गाउँपालिकाले श्री इन्टिग्रेटेड स्टडी एण्ड रिसर्च सेन्टर प्रा.लि.को प्राविधिक सहयोग तथा प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्र प्रदेश १ को प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम अन्तर्गत अध्यक्ष, उपाध्यक्ष सहित निर्वाचित पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व शाखा तथा आर्थिक प्रशासन शाखाका कर्मचारीहरू समेतको सक्रिय उपस्थिति र सहभागिता एवं सहयोगमा गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको लागि यो राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ तयार पारिएको हो।

१.२ राजश्व सुधार योजनाको औचित्य

नेपालको संविधान र विभिन्न सङ्घीय कानूनहरूमा स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी प्रावधानहरूको व्यवस्था गरिएका छन्। गाउँपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू लगायत राजश्व सङ्कलनमा संलग्न रहने

कर्मचारीहरू समेतका लागि गाउँपालिकाको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी संबैधानिक र कानुनी प्रावधानका बारेमा अझ बढी थप स्पष्ट पार्न, राजश्वका सम्भावित क्षेत्र पहिचान गर्नु जरुरी हुन्छ। राजश्वका क्षेत्र र दायरा विस्तार गरी आन्तरिक आय वृद्धि गर्ने दिशामा राजश्व सुधार कार्ययोजनाले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ। यस अध्ययनबाट तयार गरिएको राजश्व सुधार कार्ययोजना नेपाल सरकार र राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगको लागि स्थानीय तहहरूलाई उपलब्ध गराउने विभिन्न प्रकारका अनुदान सम्बन्धी मापदण्ड र आधारहरू तयार गर्न, आवधिक योजना तथा मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार पार्न सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा उपयोगी हुनेछ। आवधिक योजना तथा मध्यमकालिन खर्च संरचनामा तयार पार्दा तीन वर्षकालागि आन्तरिक आयको समेत प्रक्षेपण गर्न यसले सहयोग पुऱ्याउने छ। अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १८ बमोजिम स्थानीय तहले आयको अनुमान अर्थ मन्त्रालयमा पेश गर्न तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६६ को उपदफा (६) बमोजिम स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गर्नकालागि यो दस्तावेज उपयोगी हुनेछ।

१.३ कार्ययोजनाका सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू

सोच

बुद्धशान्ति गाउँपालिकाको आन्तरिक आय प्रक्षेपण सहितको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने

लक्ष्य

बुद्धशान्ति गाउँपालिकाको राजश्व सुधारका सम्भाव्य क्षेत्रहरूको पहिचान भई सुधारकालागि कृयाकलापहरू तय भएको हुने।

उद्देश्यहरू

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको सर्वोपरि उद्देश्य बुद्धशान्ति गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि गर्न योगदान पुऱ्याउनु हो। यसको तत्कालिन उद्देश्य गाउँपालिकाको आन्तरिक राजश्वको परिचालनको विद्यमान अवस्थाको समीक्षा गर्ने र आन्तरिक स्रोतका सम्भावनाहरूको विश्लेषण गरी आगामी तीन वर्षको आन्तरिक आयको प्रक्षेपण सहितको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नु रहेको छ। यो योजनाको विशिष्ट उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् :

- स्थानीय तहको आर्थिक अधिकार तथा राजश्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धमा गाउँकार्यपालिकाका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, कर्मचारीहरू तथा राजश्व प्रशासनमा संलग्न कर्मचारीहरूलाई स्थानीय तहको राजश्व अधिकार बारे अभिमुखिकरण गरी क्षमता विकास गर्ने।
- गाउँपालिकाको विगत तीन वर्षको शीर्षकगत रुपमा आन्तरिक आयको अवस्था र प्रवृत्तिको विश्लेषण गर्ने र राजश्वको प्रक्षेपण गर्ने
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका लागि आयका प्रमुख स्रोतहरूको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने।
- राजश्व प्रशासनको नीतिगत, संस्थागत व्यवस्था, विलिङ्ग तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विश्लेषण गर्ने।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरी राजश्व सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको राजश्व सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने।
- गाउँपालिकाको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी आवश्यक सुधारका लागि सुझाव उपलब्ध गराउने।

१.४ कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यको सन्दर्भमा विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन (अनुसूचीमा दिइएका), आवश्यक फाराम तथा चेकलिष्ट तयार, तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलन र विश्लेषण, समावेशी र सहभागितामूलक छलफल, परिचयात्मक बैठक तथा अभिमुखीकरण एवं कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना जस्ता विधि र प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएको थियो । योजना तर्जुमाको कार्य दिग्दर्शनले निर्दिष्ट गरे बमोजिम निम्न विधिहरूको अवलम्वन गरी सम्पन्न गरिएको छ ।

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

कार्ययोजना तर्जुमा कार्यको प्रथम चरणमा परामर्शदाता समुहबाट विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामग्रीहरू सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको मूख्य सामग्रीहरू अनुसूची १ मा दिइएको छ ।

१.४.२ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन फारम तथा सूची विकास

सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनकालागि आवश्यक फारमहरूको विकास गरिएको थियो । गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्यक्रमको सन्दर्भमा तथ्याङ्क सङ्कलनको लागि प्रयोग गरिएको फारम **अनुसूची २** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.४.३ अभिमुखीकरण तथा तालिम सामग्री तयारी

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको प्रकाशित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ मा दिइएको विषयवस्तुको आधारमा गाउँपालिकाको पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूलाई राजश्व सुधार सम्बन्धी अभिमुखीकरणकालागि सामग्री तयारी गरियो । अभिमुखीकरणमा समावेश गरिएका विषयवस्तुहरू तपशिलमा उल्लेख गरिए बमोजिम छन् ।

- राजश्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्व
- राजश्व सुधार कार्ययोजनाको उद्देश्य
- स्थानीय तहको एकल तथा संयुक्त राजश्व अधिकार,
- राजश्व परिचालन सम्बन्धी अनुभव आदान प्रदान,
- राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया

१.४.४ पदाधिकारी तथा कर्मचारी अभिमुखीकरण कार्यक्रम

राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यमा गाउँपालिकाको प्रमुख प्रदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूलाई मिति २०७८ चैत्र १ गते १ दिवसीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरियो। कार्यक्रममा यस गाउँपालिका प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र राजश्व शाखाका प्रमुखको सहभागिता रहेको थियो। अभिमुखीकरण कार्यक्रमको उद्देश्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

- राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको आवश्यकता र प्रक्रिया,
- स्थानीय तहको राजश्व अधिकार, परिमार्जित व्यवस्था र हालको अभ्यास,
- स्थानीय तहको राजश्व परिचालनमा गाउँपालिकाले भोगेका मुख्य मुद्धा र अनुभव।

१.४.५ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण

गाउँपालिकाको राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूसँग छलफलको आधारमा राजश्व परिचालनको विद्यमान अवस्था, प्राप्त सूचनाको आधारमा राजश्वको शीर्षकगत सम्भाव्यता विश्लेषण, राजश्व परिचालन देखिएका समस्या र ती समस्याको समाधानका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू र राजश्व प्रक्षेपणको प्रारम्भिक दस्तावेज तयार गरियो। यस प्रकार तयार प्रारम्भिक दस्तावेजमा नपुग सूचना सङ्कलन गर्न सम्बन्धित कर्मचारी र गाउँपालिकाको वेवसाईट, आर्थिक ऐन, आर्थिक विवरण र अन्य दस्तावेज र श्रोतबाट थप तथ्याङ्क सङ्कलन गरियो। यसैगरी प्रत्यक्ष रुपमा कार्यपालिका कार्यालयका सम्बन्धित शाखाका कर्मचारी, वडा कार्यालय र सम्बन्धित सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधिसँग राय परामर्श गरी तथ्याङ्क सङ्कलन तथा अन्य श्रोतबाट उपलब्ध तथ्याङ्क रुजु समेत गरियो। यस प्रक्रियामा देहायमा उल्लिखित क्षेत्रगत तथ्याङ्क एवं सूचनाहरू सङ्कलन गरिएको थियो:

- राजश्व परिचालनको नीतिगत, कानूनी र प्रशासनिक व्यवस्था सम्बन्धी विवरण,
- विगत आर्थिक वर्षहरूको यथार्थ आय विवरण,
- चालु आर्थिक वर्षको अनुमानीत आय विवरण तथा आर्थिक ऐन,
- आन्तरिक आय सङ्कलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण,
- कर तथा गैर कर क्षेत्रहरूको शीर्षकगत दायरा, दर तथा कूल सङ्कलनको सम्भावना,
- आन्तरिक आय सङ्कलनको सम्भावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना।

१.४.६ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा तयारी

सर्वप्रथम अध्ययनका क्रममा विभिन्न स्रोतहरूको पुनरावलोकन, गाउँपालिकाबाट प्राप्त अभिलेखहरूको अध्ययन र गाउँपालिकामा आयोजना गरिएको कार्यशाला गोष्ठीबाट प्राप्त सुझाव र सल्लाहका आधारमा प्रारम्भिक मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो।

१.४.७ मस्यौदा प्रस्तुती तथा छलफल

यसरी तयार गरिएको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदनलाई २०७८ असार २ गते गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू समक्ष प्रस्तुत गरी आवश्यक सुझावहरू तथा पृष्ठपोषण सङ्कलन गरिएको थियो। त्यहाँबाट प्राप्त सुझावहरूलाई मस्यौदा राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गरिएको थियो।

१.४.८ राजश्व सुधार कार्यायोजना अन्तिम दस्तावेज तयारी

गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू, राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्वसँग सम्बन्धित कर्मचारी आदिबाट प्राप्त सुझावहरू समावेश गरी प्रतिवेदनलाई अन्तिम रुप दिइएको थियो।

१.५ अध्ययनको सीमा

बुद्धशान्ती गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ :

- गाउँपालिकाको प्रमुख आयश्रोतको रुपमा रहेको सम्पत्ति कर अनुमानका लागि राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको जनगणना घरसङ्ख्यालाई सम्पत्ति करदाता र परिवार सङ्ख्यालाई मालपोत करदाता मानेर सम्पत्ति कर मालपोतको सम्भाव्यता विश्लेषण गरिएको छ
- यस अध्ययन गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवाला पक्षहरूसँग गरिएको छलफल र कार्यशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको हो ।
- राजश्व प्रक्षेपण गर्ने क्रममा कतिपय स्रोतहरूका करदाताको सङ्कलन सम्बन्धी आधिकारिक आधार तथ्याङ्क प्राप्त हुन नसकेकोले सहभागीहरूले दिएको सूचनालाई आधार मानिएको छ ।
- गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण अद्यावधिक नभएकोले केही तथ्याङ्क छलफलको आधारमा गरिएको छ ।

परिच्छेद दुईः राजश्व परिचालन सम्बन्धी गाउँपालिकाको विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनसँग सम्बन्धित आन्तरिक तथा वाह्य पक्षहरूलाई यस परिच्छेद अन्तर्गत विश्लेषण गरिएको छ। विशेषतः गाउँपालिकाको परिचय, आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था र हालका मुख्य सवालहरूलाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ। यसले गाउँपालिकाको आय सङ्कलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्नेछ।

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१.१ राजनीतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति

बुद्धशान्ति पूर्वी नेपालको झापा जिल्लाको उत्तरपूर्वी भागमा अवस्थित एक सुन्दर गाँउपालिका हो। वि.सं. २०७३ सालमा सङ्घीय मामिला सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले ७५३ स्थानीय तह लागु गर्दा झापा जिल्लामा साविकको बधुबारे र शान्तिनगर गाउँ विकास समितिहरूलाई समायोजन गरेर बुद्धशान्ति गाउँपालिका बनाइएको हो। बुद्धशान्ति गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ७९.६४ वर्ग किलोमिटर रहेको छ। यो गाउँपालिका ७ वडामा विभाजन गरिएको छ। हालको वडा नं. १ मा साबिक बधुबारे गा.वि.स. को वडा नं. १, ३ र ६ लाई समावेश गरिएको छ भने वडा नं.२ मा साविक बधुबारे गा.वि.स. को वडा नं. २, ४ र ५ लाई समावेश गरिएको छ। यसैगरी वडा नं ३ मा साविक बधुबारे गा. वि. स. को वडा नं. ७, ८ र ९ लाई समावेस गरिएको छ भने साविक शान्तिनगर गा.वि.स. को वडा नं. १ लाई बुद्धशान्ति गाउँपालिका को वडा नं ४ मा रीखएको छ। वडा नं ५ मा साविक शान्तिनगर गा.वि.स.को वडा नं.३ र ५ लाई समाबेश गरिएको छ। हालको वडा नं ६ मा साबिक शान्तिनगर गा.बि.स.को वडा नं २, ७ र ९ पर्छ तथा साविक शान्तिनगर गा.वि.स.को वडा नं.६ लाई हालको बुद्धशान्ति गाउँपालिकाको वडा नं. ७ मा रीखएको छ।

तालिका नं. १ : गाउपालिकाको वडा विभाजन तथा क्षेत्रफल

वडा विभाजन		क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी)
१	बुधवारे (१, ३, ६)	९.५८
२	बुधवारे (२, ४, ५)	११.०७
३	बुधवारे (७, ८, ९)	१०.६८
४	शान्तिनगर (१)	१७.७३
५	शान्तिनगर (३, ४, ५)	१७.६५
६	शान्तिनगर (२, ७, ९)	९.९३
७	शान्तिनगर (७)	३.१५

स्रोत : सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

२.१.२ भौगोलिक अवस्थिति

यो गाउँपालिका २६.७२३८३८° उत्तरी अक्षांश ८८.०५०१७९° पूर्वी देशान्तरमा रहेको छ। कूल क्षेत्रफल ७९.६४ वर्गकिलोमिटर रहेको छ। यस गाउँपालिकाको सिमाना पूर्वमा मेचीनगर गाउँपालिका पश्चिममा अर्जुनधारा गाउँपालिका उत्तरमा इलाम जिल्लाको रोङ गाउँपालिका तथा दक्षिणमा मेचीनगर गाउँपालिका र अर्जुनधारा गाउँपालिकासम्म फैलिएको छ। यस गाउँपालिकाको कार्यालय झापाको मेचीनगर गाउँपालिका तथा

इलामको रोड गाउँपालिकालाई जोड्ने मेची राजमार्गमा रहेको बधुबारे चोकको पश्चिममा रहेको साविक बधुबारे गा.वि.स.को कार्यालयलाई तोकिएको छ। यसै स्थानको करिब १०० मी. पूर्वमा बुधबारे बजार पनि रहेको छ।

२.१.३ भूउपयोग सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाको वर्तमान भू-उपयोगलाई हेर्दा ५३.४१ प्रतिशत कृषि क्षेत्रले ओगटेको छ। वन क्षेत्रले २९.२५ प्रतिशत क्षेत्र ओगटेको छ। घाँसे तथा बाँझो क्षेत्रले ८.८९ प्रतिशत ओगटेको छ। यस सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. २ : गाउपालिकाको भूउपयोग सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जमिनको किसिम	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.मा)	प्रतिशत
१	कृषि क्षेत्र	४२.५४	५३.४१
२	घाँसे तथा बाँझो क्षेत्र	७.०८४	८.८९
३	वन	२३.२९	२९.२५
४	बसोबास क्षेत्र	२.४६८	३.१०
५	खोलानाला	४.२५६	५.३४
जम्मा		**७९.६४४५९**	**७९.६४**

स्रोतः भूसूचना प्रणालीको नक्सा

२.१.४ जनसङ्ख्या तथा घरपरिवार सङ्ख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार यस गाउँपालिकामा जम्मा १२५१८ घरधुरी र १३२७६ परिवार सङ्ख्या रहेको छ। यस गाउँपालिकाको जम्मा जनसङ्ख्या ५२९११ रहेको छ। जस अनुसार पुरुष २५२७६ र महिला २७६३५ रहेको छ। त्यसैगरी प्रति परिवार औषत जनसङ्ख्या ३.९८ जना रहेको छ। जनसङ्ख्या वृद्धिदर २.४ प्रतिशत रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को अनुसार वडागत जनसङ्ख्या विवरण निम्न तालिका अनुसार छन्।

तालिका नं. ३ : गाउपालिकाको जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	घरपरिवार सङ्ख्या	जनसङ्ख्या				परिवारको औषत आकार	लैङ्गिक अनुपात (प्रति १०० महिलामा पुरुष)	क्षेत्रफल (व.कि.मी.)	जनघनत्व (प्रति वर्ग कि.मी.)
		पुरुष	महिला	तेस्रो लिङ्गी	जम्मा				
१	१८९१	४७१२	४४२०	१५	९१४७	४.८४	१०६.६१	९.५८	१९७.९
२	१४१९	३५३७	३३१३	१	६८५१	४.८३	१०६.७६	११.०७	१२८.१८
३	२०४३	५१६२	५००९	२	१०१७३	४.९८	१०३.०५	१०.६८	१९१.२९
४	२५९७	६१३१	५८७३	३	१२००७	४.६२	१०४.३९	१७.७३	१४६.४७
५	८८१	२१९७	२०३५	१	४२३३	४.८०	१०७.९६	१७.६५	४९.९२
६	५९३	१४३३	१२८४	०	२७१७	४.५८	१११.६०	९.९३	५९.७२
७	४७२	१११९	११२२	०	२२४१	४.७५	९९.७३	३.१५	१४९.८४
जम्मा	९८९६	२४२९१	२३०५६	२२	४७३६९	४.७९	१०५.३६	७९.७९	१२४.०३

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८ र २०७८

२.१.५ नदीनाला र ताल, पोखरी

यस बुद्धशान्ति गाउँपालिकामा दामा खोला, टिमाई खोला, विरिङ्ग खोला, हडिया खोला, निन्दा खोला जस्ता खोलाहरू रहेका छन् । ती खोलाहरूको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरी ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवाको उत्खनन तथा बिक्री गर्दै आएको छ ।

२.१.६ वन तथा जैविक विविधता

यस गाउँपालिकामा भित्र रहेको वनको अवस्थालाई यस शीर्षकमा विश्लेषण गरिएको छ । तराई क्षेत्र भएकोले यस गाउँपालिकाको जंगलमा कडाजातका रुखहरू रहेको छ । यस गाउँपालिकामा ८ वटा सामुदायिक वनहरू र एकवटा कवुलियती वन रहेका छन् । जैविक विविधतायुक्त यी वनहरूमार्फत समुदायले दैनिक इन्धन आपूर्ति लगायत, निर्माण सामग्री र पशुवस्तुको लागि आहारा सङ्कलन गर्ने गरेका छन् ।

यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विभिन्न प्रकारका प्रमुख स्तनधारी वन्यजन्तुहरू पाइन्छन । ती मध्ये कतिपय राष्ट्रिय महत्वका छन् । तर बढ्दो वन अतिक्रमणका कारण कतिपय जन्तुहरू लोप हुँदै गएको अवस्था छ । बाघ, हात्ती, बँदेल, मृग, बाँदर, खरायो, दुम्सि जस्ता जनावरहरू पाइन्छन ।

२.१.७ ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा, स्लेट, माटो

यस गाउँपालिकाको टिमाई, विरिङ्ग, हडिया, दामा खोलाहरूबाटवातावरणीय र पर्यावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरेर गिट्टी, ढुङ्गा, वालुवा, प्रशस्त मात्रामा उत्खनन गरेर बिक्री गरिरहेको छ । त्यस खोलाहरूबाट गाउँपालिकाको राम्रो आम्दानीको श्रोत बनेको छ ।

२.१.८ साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय स्थल र सम्पदाहरू

विभिन्न धर्म सम्प्रदायमा आस्था एवंम विश्वास प्रकट गर्ने भिन्न भिन्न जातजातीको बसोबास रहेको बुद्धशान्ति गाँउपालिका क्षेत्र सांस्कृतिक रुपमा समेत विविधता पाईन्छ । यस गाँउपालिकामा ५१ वटा विभिन्न किसिमको मठ मन्दिरहरू रहेका छन् । ठुटेवर यस क्षेत्रको ऐतिहासिक स्थल हो । वडा नं. ७ मा बनाएको भ्यूटावरले यस गाउँपालिकाको पर्यटकीय क्षेत्रलाई महत्व दिएको छ । विभिन्न जातजाती, धर्म संस्कृति मान्ने समुदायको मिश्रित बसोबास रहेको यस गाउँपालिकामा जातीय मौलिक परम्परा अनुसारको सँस्कृति अपनाउने गरिएको छ ।

२.२ गाउँपालिकाको मानव संशाधनको अवस्था

२.२.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी स्थानीय नीति तथा कानून

यस गाउँपालिकाले राजश्व परिचालनसँग सम्बन्धित ऐन, निर्देशिका, कार्यविधि निर्माण गरेको छ । राजश्वसँग सम्बन्धित ऐन, निर्देशिका तथा कार्यविधिहरू गरी ७ वटा निर्माण गरिएका छन ।

१) स्थानीय तहको आर्थिक ऐन (५ वर्षको)
२) स्थानीय तहको विनियोजन ऐन (५ वर्षको)
३) वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन २०७८
४) फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन २०७८
५) सहकारी ऐन २०७५
६) कर तथा गैह्र कर लगाउने र उठाउने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको ऐन २०७५
७) बुद्धशान्ति गाउँपालिकाको स्थानीय कृषि व्यवसाय प्रबर्द्धन सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन २०७५

राजश्व परिचानकालागि आवश्यक देखिएका कार्यविधिहरू

- सम्पत्ति कर तथा मालपोत सङ्कलन कार्यविधि
- घर जग्गा बहाल कर कार्यविधि
- बहाल बिटौरी शुल्क सङ्कलन कार्यविधि
- पार्किङ शुल्क सङ्कलन कार्यविधि
- साना सवारी साधन कर सङ्कलन कार्यविधि

२.२.२ संगठन संरचना (महाशाखा, शाखा, उपशाखा र इकाई)

यस गाउँपालिकाको संगठन संरचनामा राजश्व इकाईलाई प्रशासन तथा योजना शाखा अन्तर्गत राखिएको छ ।

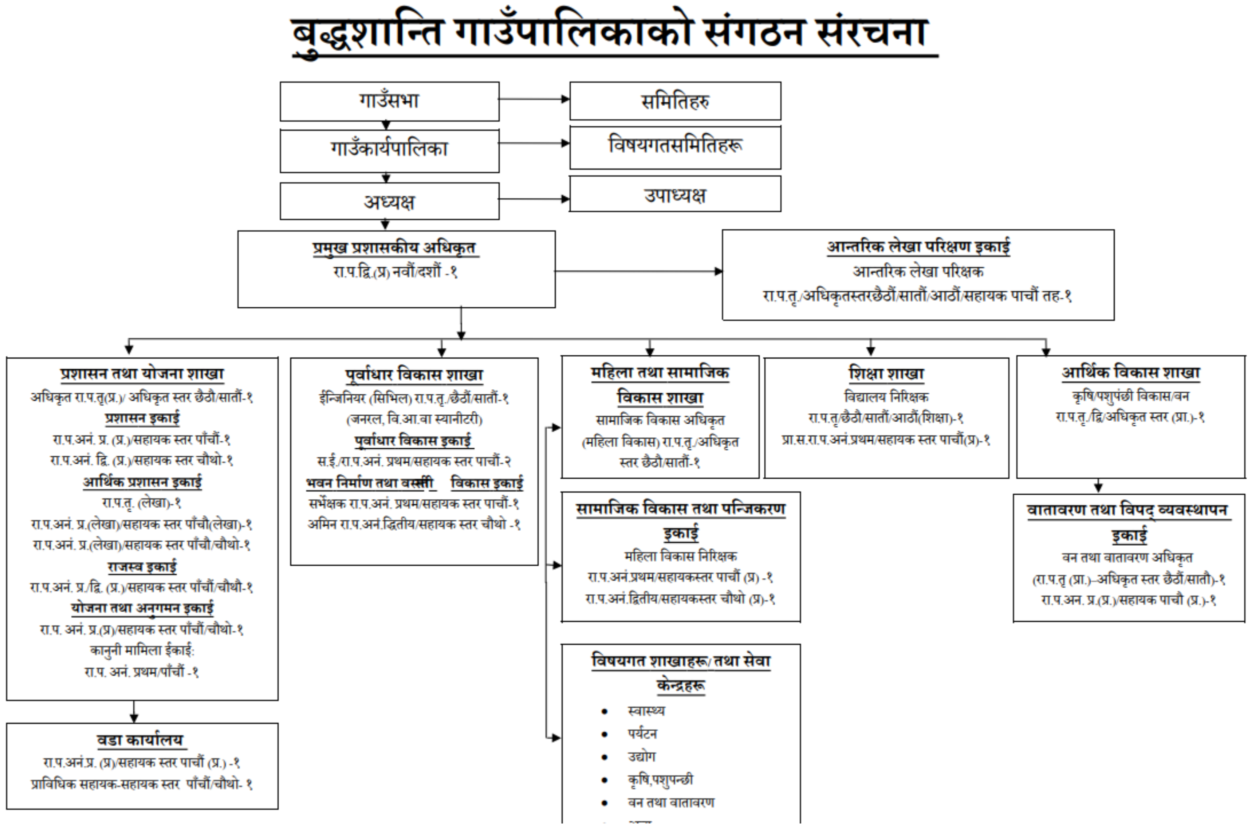

२.२.३ मानव संशाधन/कर्मचारी र कार्यविवरण

यस गाउँपालिकाकाको राजश्व परिचालनको लागि नीतिगत सुझाव तथा अनुगमनका लागि उपप्रमुखको संयोजकत्वमा निजी क्षेत्रको प्रतिनिधित्व गर्ने उद्योग वाणिज्यसँग सम्बन्धित संस्थाहरूको प्रतिनिधिहरू समेत रहेको ६ सदस्यीय राजश्व परामर्श समितिको गठन भै कार्यरत रहेको छ ।

तालिका नं. ४ : राजश्व परामर्श समितिको नामावली

क.सं.	नाम	पद	समिति/जिम्मेवारी
१	श्री भवानी प्रसाद खतिवडा	उपाध्यक्ष	संयोजक
२	श्री युवराज कट्टेल	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य

क्र.सं.	नाम	पद	समिति/जिम्मेवारी
३	श्री दुर्गा पोखेल ढुङ्गेल	कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
४	श्री अनिल वाग्ले	अध्यक्ष वडा नं १	सदस्य
५	श्री चन्द्र प्रसाद उप्रेती	अध्यक्ष उ.वा.सं	सदस्य
६	श्री शशी पनेरु	राजश्व इकाई प्रमुख	सदस्य सचिव

स्रोत : बुद्धशान्ति गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय २०७८

२.२.४ गाउँपालिकाको सम्पत्ति विवरण

क) सवारी तथा निर्माण साधन (जीप, जेसिबी, ट्रिपर, ट्रक्याक्टर आदी)

यस गाउँपालिकामा भएका निर्माणका साधन का साथै अन्य सवारी साधनहरूमा जीप, ट्रयाक्टर, मोटरसाइकल, स्कुटर रहेका छन । यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ५ : गाउँपालिकामा रहेका निर्माण तथा सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मेसिन औजार तथा अन्य उपकरण	इकाई	सङ्ख्या	हालको उपयोग	भाडा दर रु
१	जीप	सङ्ख्या	४	अफिस प्रयोजन	
२	ट्रयाक्टर	सङ्ख्या	१	भाडामा	
	एम्बुलेन्स	सङ्ख्या	१	भाडामा	
३	मोटरसाइकल	सङ्ख्या	१८	अफिस प्रयोजन	
४	स्कुटर	सङ्ख्या	२	अफिस प्रयोजन	
५	व्याकहो लोडर	सङ्ख्या	१	निर्माण कार्यमा	रु १७०० प्रति घण्टा

स्रोत : बुद्धशान्ति गाउँपालिका कार्यालय, २०७८

ख) जग्गा तथा भवन सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेको जग्गा सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ६ : जग्गा तथा भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको विवरण	कित्ता नं	जग्गाको क्षेत्रफल
१	बुद्धशान्ति गाउँपालिका परिसर	८७१४	०-७-९१/२
		९८०९	०-२-०
		८६९९	०-४-०
		८७००	०-६-०
		८७१६	०-०-१०३/४
		८७११	१-६-१५१/४
		८७०२	०-६-०

क्र.सं.	जग्गाको विवरण	कित्ता नं	जग्गाको क्षेत्रफल
२	वडा नं २	५८८	०-१-१८$^{१/२}$
३	वडा नं ४		०-१९-०
४	वडा नं ५	२०	३-१०-०
		२२१	०-१८-०
		२६९	१-११-८$^{३/४}$
५	वडा नं ६	१३०९	०-४-०
६	वडा नं ७	१७१३	०-३-०
		१७५९	०-०-१९$^{१/२}$
७	आयुर्वेद औषधालय	१८७५	०-१-५
८	वडा नं ७ स्वास्थ्य इकाई	१७३०	०-४-९$^{३/४}$

स्रोत : बुद्धशान्ति गाउँपालिका जिन्सी शाखा २०७८

२.२.५ हाटबजार सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा स्थायी बजारदेखि हाटबजारले उपभोक्ताको आवश्यकता पुरा गर्दै आएको छ। हाल सम्म गाउँपालिकाले वडा नं १ र ३ बाट शुल्क सङ्कलन गरेको छ तर वडा २ र ४ शुल्क सङ्कलन नगरेको अवस्था छ। हाटबजार लाग्ने स्थल, हाटबजार लाग्ने बार र सरदार वार्षिक कारोबार सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ७ : हाटबजार सम्बन्धी विवरण

क्र.सं	हाटबजारस्थलको नाम	वडा नं	हाटबजार लाग्ने दिन	सरदर वार्षिक कारोबार रु.
१	बुधबारे बजार	१	बुधबार	५००००००
२	जयपुर बजार	२	बुधबार	१००००
३	बुधबारे बजार	३	बुधबार	७००००००
४	शुक्रबारे बजार	४	शुक्रबार	१८००
५	सोमबारे बजार	४	सोमबार	२०००
६	मंगलबारे बजार	४	मंगलबार	६००००
७	आइतबारे बजार	४	आइतबार	१००००

स्रोत : वस्तुस्थिति विवरण बुद्धशान्ति गाउँपालिका २०७५

२.३ आर्थिक अवस्था

२.३.१ उद्योग तथा कलकरखाना

यस गाउँपालिका ठूला उद्योगहरू स्थापना भएका छैनन्। मझौला तथा साना उद्योगहरू स्थापना शुरुवात भएका छन्। यी प्रायजसो उत्पादन तथा सेवामुलक उद्योगहरू सञ्चालनमा रहेका छन्। ती उद्योगहरू सम्बन्धी सङ्ख्यात्मक विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ८ : लघु घरेलु उद्योगसम्बन्धी विवरण

सि.न.	उद्योग	सङ्कलन
१	फर्निचर उद्योग	१३
२	कुटानी पिसानी मील	६
३	च्याउ उद्योग	१
४	दालमोठ उद्योग	१
५	टपरी तथा थला बटुका उद्योग	२
६	पाउरोटी उद्योग	१
७	हाते कागज उद्योग	२
८	क्रसर उद्योग	१
९	वेभरेज	२
१०	ग्रील उद्योग	१
११	दाना उद्योग	१
१२	चिया उद्योग	२
१३	ढाका उद्योग	३
१४	ब्लक उद्योग	१
१५	पानी उद्योग	१

स्रोत : बुद्धशान्ति गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०७५

२.३.२ व्यापार तथा व्यवसाय

यस गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका विविध व्यवसाय सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ९ : व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	सङ्ख्या
१	किराना तथा व्यापारिक वस्तु	३०
२	तरकारी तथा फलफूल पसल	९
३	मासु बिक्री केन्द्र	४
४	दुग्ध चिस्यान र बिक्री केन्द्र	४
५	निर्माण सामग्री	१३
६	औषधि पसल तथा क्लिनिक	६
७	ईलेक्ट्रिकल्स	११
८	मर्मत सेवा केन्द्र	८
९	होटल तथा रेष्टुरेन्ट	२३
१०	कपडा तथा फेन्सी	११
११	जम्मा	११९

स्रोत : बुद्धशान्ति गाउँपालिका वस्तुस्थिति विवरण २०७५

२.३.३ बैंक तथा वित्तीय संस्था

बुद्धशान्ति गाउँपालिकामा वित्तिय कारोबार गर्ने बैंक तथा अन्य संघसंस्थाहरू उल्लेख्य मात्रामा स्थापना भएका छन्। वाणिज्य बैंकहरू नेपाल बैंक लिमिटेड, एन आई सी एसिया, बैंक अफ काठमाण्डौं, प्राइम बैंक, सनराइज बैंक रहेका छन। विकास बैंकहरूमा ग्रामीण विकास बैंक,एक्सल विकास बैंक, गरिमा विकास बैंक रहेका छन। यसैगरी ४८ वटा सहकारी संस्थाहरू र ५ वटा लघुवित्त संस्थाहरू रहेका छन।

२.३.४ बजार

यस गाउँपालिकाभित्र बुधबारे, जयनगर, शान्तिनगर बजार प्रमुख रुपमा रहेका छन। उपभोक्ताको आवश्यकता परिपूर्ति गर्न यी ठाउँ लगायत अन्य स्थानमा हाटबजारहरू पनि सञ्चालनमा रहेका छन।

२.३.५ नीजि विद्यालय

यस गाउँपालिकामा सस्थागत रुपमा सञ्चालनमा रहेका विद्यालयहरूको सङ्ख्या विभिन्न तहका गरी १२ वटा रहेका छन।

परिच्छेद तीन : गाउँपालिकाको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्व अधिकार र सो अधिकारको कार्यान्वयन, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरू र सुधार गर्नुपर्ने कार्यहरूको शीर्षकगत विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ तथा अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ मा स्थानीय सरकारको राजश्व अधिकार सम्बन्धीका प्रावधानहरू यस शीर्षक अन्तर्गत प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूची - ८ (स्थानीय तहको अधिकार सूची) को प्रावधान अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजश्व अधिकार प्रदान गरेको छ :

- सम्पत्ति कर
- भूमिकर (मालपोत)
- घर जग्गा बहाल कर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
- सवारी साधन कर
- सेवा शुल्क, दस्तुर
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- व्यवसाय कर
- दण्ड जरिवाना
- मनोरञ्जन कर
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी

त्यसै गरी नेपालको संविधान २०७२ मा स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी निम्न धारामा थप प्रावधान देहाय अनुसार रहेको छ :

धारा २२८ : कर लगाउन वा ऋण लिन नपाईने

(१) कानून बमोजिम बाहेक स्थानीय तहमा कुनै पनि किसिमको कर लगाउन, उठाउन र ऋण लगाउन पाईने छैन ।

(२) स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसारपसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल नहुने गरी कानून बनाई कर लगाउन सक्नेछ ।

धारा २३६ : अन्तर प्रदेश व्यापार

संविधानमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि एक प्रदेश वा स्थानीय तहबाट अर्को प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने वस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तार वा कुनै प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने बस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तारमा कुनै किसिमको वाधा अवरोध गर्न वा कुनै कर, शुल्क, दस्तुर वा महशुल लगाउन वा त्यस्तो सेवा वा वस्तुको ढुवानी वा विस्तारमा कुनै किसिमको भेदभाव गर्न पाईने छैन ।

३.१.२ कानुनी व्यवस्था

सङ्घीय कानुन **(स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन (स्थाससंऐ), २०७४** को दफा ५४ देखि दफा ६३ सम्म र **अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन (असविव्यऐ), २०७४** अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय सङ्कलन गर्ने अधिकार प्रदान गरिएको छ :

(क) गाउँपालिकाको एकल अधिकार:

अ) कर

- ***सम्पत्ति कर :*** स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (संशोधन) को दफा ५५ अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन पाउने व्यवस्था गरेको छ। यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। **"घरले चर्चेको जग्गा"** भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्नेछ। घर जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउँदा घर जग्गाको मूल्याङ्कनका आधारहरू देहाय बमोजिम हुनेछन :

  (क) घर र घरजग्गाको आकार, प्रकार, बनौट र उपयोगको अवस्था,

  (ख) घर र घरजग्गाको चलनचल्तीको मूल्य र घरको ह्रास मूल्य,

  (ग) घर र घरजग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

  (घ) सम्पत्ति करको दर निर्धारण गर्दा नागरिकको जीवनस्तर, आर्थिकस्तर र कर तिर्न सक्ने क्षमताका आधारमा

- ***भूमिकर (मालपोत):*** सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने **(दफा ५६)**
- ***घर जग्गा बहाल कर:*** कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा **(दफा ५७)**
- ***व्यवसाय कर:*** व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा **(दफा ५८)**
- ***सवारी साधन कर:*** टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सामा **(दफा ६४)**
- ***जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर:*** आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, मरेका वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत **(दफा ६१)**

आ) शुल्क

- बहाल बिटौरी शुल्क: आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटबजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत **(दफा ५९)**

- पार्किङ शुल्क: आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत **(दफा ६०)**

इ) सेवा शुल्क (दफा ६२)

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केबलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- आफूले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा (खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ती, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्याङ्कन सेवा शुल्क
- सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क

ई) बिक्री गर्न सक्ने (दफा ६२ क)

- केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा दफा ६२ क थप गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय अध्ययन तथा परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न पाउने
- आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदि ।
- नेपाल सरकारबाट जारी ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा उत्खनन, बिक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ ले स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्रीबाट सङ्कलित राजश्व मध्ये ६० प्रतिशत स्थानीय सञ्चित कोषमा र ४० प्रतिशत प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था
- मापदण्ड बमोजिम ऐनमा संशोधन नभईसकेको अवस्था

उ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने (दफा ६२ ख)

- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।
- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धीत गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

नोट : २०७६ आश्विन २७ गते प्रमाणीकरण गरिएको वन ऐन २०७६ दफा २२ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ६२ मा भएको प्रावधानलाई यसरी प्रभावित पारेको छ ।

ऊ) वन विकासको लागि खर्च गर्नुपर्ने (वन ऐन २०७६ दफा २२)

१) उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको वार्षिक आयबाट कम्तीमा २५ प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यमा खर्च गरी बाँकी रहेको रकमको कम्तीमा ५० प्रति रकम सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तिकरण तथा उद्यम विकास कार्यमा खर्च गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खर्च गरी बाँकी रहेको रकम उपभोक्ता समूहको हितमा प्रयोग गरिनेछ ।

ए) प्रचलित कानून बमोजिम गर्ने सिफारिश, दर्ता, अनुमति, नवीकरण आदिको शुल्क तथा दस्तुर

- **दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (स्थाससंऐ दफा ११ को घ को ७)**
  - स्थानीय सहकारी संस्था
  - १०० वाट सम्मको एफएम रेडियो
  - घ वर्गको ठेक्का इजाजत
  - सामुदायिक, संस्थागत, गुठी, सहकारी विद्यालय
  - प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायीक तालिम
  - मातृ भाषामा शिक्षा दिने विद्यालय
  - ट्युसन, कोचिङ्ग
  - औषधि पसल
  - परिवार नियोजन तथा मातृ शिशु कल्याण सम्बन्धी सेवा
  - ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो र स्लेट जस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग
  - स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म
  - स्थानीय तहका पत्र पत्रिका
  - जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र तथा अन्य स्वास्थ्य संस्था, क्लिनिक
  - स्थानीय स्तरका संघ संस्था
  - इन्टरनेट, टेली सेन्टर, केवुल तथा तार विहिन टेलिभिजन
  - लघु घरेलु तथा साना उद्योग (कार्य जिम्मेवारी मापदण्ड, २०७६ मा प्रदेशको अधिकारमा रहेको)
- नक्सा पास दस्तुर **(दफा ३३ को ४)**
- दण्ड जरिवाना (असविब्यऐ)

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय सङ्कलन गर्ने अधिकार प्रदान गरिएको छ ।

(ख) प्रदेश तथा सङ्घीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (दफा ७ को अनुसूची ४):

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको सञ्चालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले स्थानीय तहहरूलाई प्रदान गरेको राजश्व अधिकार स्थानीय तहले आर्थिक ऐन मार्फत राजश्वको दर तथा सङ्कलनका अन्य आधारहरूको निर्धारण गरी सङ्कलन गर्नु पर्दछ ।

तालिका नं. १० : प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)

क्र.सं.	श्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
१	पर्वतारोहण	५०	२५	२५
२	विद्युत	५०	२५	२५
३	वन	५०	२५	२५
४	खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
५	पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, अनुसूची ४

(ग) राजश्व बाँडफाँट (असविव्य, ऐनको दफा ६)

(अ) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतिय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिकाले लगाउने र उठाउने

(आ) घरजग्गा रजिश्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिकाले उठाउने ।

(इ) मनोरञ्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिकाले उठाउने

(ई) विज्ञापन करको दर गाउँपालिकाले लगाउने र उठाउने

- (आ), (इ) र (ई) बमोजिमको करबाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।
- (अ) बमोजिम प्रदेशले लगाएको र उठाएको सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गरिने ।

(उ) नेपाल सरकारले सङ्कलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तःशुल्कबाट सङ्कलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने ।

- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँट हुने
- स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने

(ऊ) प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको बाँडफाँट आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत

- प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने

राजश्व बाँडफाँट अन्तर्गत सङ्घीय सरकारबाट सङ्कलन भएको मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्क तथा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी रकमको माथि उल्लेख भए बमोजिमको हिस्सा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँट हुने व्यवस्था छ। उक्त रकम सङ्घीय सरकारले राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँट हुने व्यवस्था छ ।

१) प्रदेश सरकारबाट गरिने बाँडफाँट (दफा ६ क)

त्यसै गरी प्रदेश सरकारले सङ्कलन गरेको सवारी करबाट प्राप्त रकमको ४० प्रतिशत रकम पनि राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा सम्बन्धित स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँट हुने व्यवस्था छ। यसका अतिरिक्त स्थानीय तहबाट सङ्कलन भएको कर तथा शुल्कको ४० प्रतिशत रकम सम्बन्धित प्रदेशलाई पठाउनु पर्ने व्यवस्था छ ।

तालिका नं. ११ : स्थानीय र प्रदेश तह बीचको राजश्व बाँडफाँट

क्र.सं.	करका क्षेत्रहरू	सङ्कलन गर्ने तह	राजश्व बाँडफाँट (प्रतिशतमा)	
			प्रदेश	स्थानीय तह
१	सवारी साधन कर	प्रदेश	६०	४०
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	स्थानीय	४०	६०
३	मनोरञ्जन कर	स्थानीय	४०	६०
४	विज्ञापन कर	स्थानीय	४०	६०

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

२) *मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्क (दफा ६)*

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्तःशुल्क रकम मध्येबाट उठेको रकमलाई सङ्घीय विभाज्य कोषमा राखी सो रकम मध्ये सङ्घीय सरकारले ७० प्रतिशत, प्रदेशले १५ प्रतिशत र स्थानीय सरकारले १५ प्रतिशत बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ।

तालिका नं. १२ : मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्कको बाँडफाँट

क्र.सं.	श्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
१	मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
२	अन्तःशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, परिच्छेद ३ (६)

(घ) अनुदान (परिच्छेद ४)

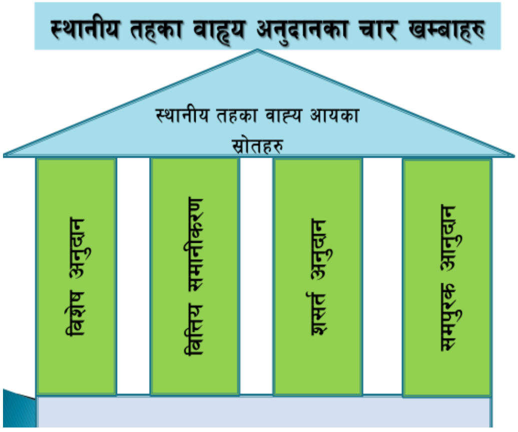

सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँट हुने व्यवस्था छ। त्यसै गरी सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारले आयोगले तोकेको आधार बमोजिम सशर्त अनुदान प्रदान गर्ने व्यवस्था छ। समपूरक तथा विशेष अनुदानकोलागि स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त हुने प्रस्ताव र अनुदान वितरण कार्यविधिको आधार सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारले अनुदान उपलब्ध गराउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ।

१) ***<u>वित्तीय समानीकरण अनुदानः</u>*** खर्चको आवश्यकता र राजश्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिशमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त **(दफा ८)**

२) ***<u>सशर्त अनुदानः</u>*** कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त **(दफा ९)**

३) ***<u>समपूरक अनुदानः</u>*** पूर्वाधार बिकास सम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त **(दफा १०)**

४) ***<u>विशेष अनुदानः</u>*** कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट **(दफा ११)**

(ङ) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण (परिच्छेद ५)

- नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएरमात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमा भित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिब कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ। स्थानीय तहले कानून बमोजिम वाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन्।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा गरिएको व्यवस्था	अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४) मा गरिएको व्यवस्था
- कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट संचालित परियोजनाबाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्रमा कर नलाग्ने - सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीबाट गर्न सक्ने	- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने - गैर करको दर निर्धारण गर्दा वस्तु वा सेवाको लागत, सञ्चालन र सम्भार खर्चलाई आधार मान्नु पर्ने - कर वा गैर कर राजश्वको प्रस्ताव तयार गर्दा वा भैरहेको कर वा गैर कर राजश्वमा परिवर्तन गर्नुपर्दा त्यसको आवश्यकता, औचित्य तथा तथा त्यसबाट पार्ने प्रभाव समेत उल्लेख गर्नु पर्ने - राजश्व प्रस्ताव तयार गर्दा त्यस्तै विषयमा नेपाल सरकार, अन्य प्रदेश वा स्थानीय तहले लगाएका कर वा गैर कर र त्यसको दरसँग यथासम्भव तारतम्यता हुने गरी गर्ने

३.२ आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था

यस भागमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरू परिचालनको विद्यमान अवस्था, सम्भावनाको शीर्षकगत् रुपमा विश्लेषण गर्दै प्रभावकारी परिचालनका उपायहरूको खोजी गरिएको छ ।

तालिका नं. १३ : आन्तरिक आय सङ्कलनको विद्यमान अवस्था विवरण

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण भएको/नभएको	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
क.	**कर राजश्व**			
१	सम्पत्ति कर	भएको	भएको	भएको
२	भूमिकर (मालपोत)	भएको	भएको	भएको
३	घर जग्गा बहाल कर	भएको	भएको	भएको
४	व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको
५	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	भएको	नभएको	नभएको
६	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	भएको	नभएको	नभएको
७	विज्ञापन कर	भएको	नभएको	भएको
८	मनोरञ्जन कर	भएको	नभएको	नभएको
ख.	**गैर कर राजश्व**			
ख.१	**शुल्क, सेवा शुल्क तथा महशुल**			
१	बहाल बिटौरी शुल्क	भएको	भएको	भएको
२	पार्किङ्ग शुल्क	भएको	नभएको	भएको
३	पर्यटन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
४	परिक्षा शुल्क	भएको	भएको	भएको
५	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
६	केबलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क	नभएको	नभएको	नभएको

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण भएको/नभएको	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
७	ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
८	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	भएको	नभएको	भएको
९	अस्पताल सञ्चालन	भएको	नभएको	नभएको
१०	एम्बुलेन्स सञ्चालन	भएको	नभएको	नभएको
११	दमकल सञ्चालन	भएको	नभएको	नभएको
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	भएको	भएको	भएको
१३	स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	नभएको	नभएको
१४	स्थानीय विद्युत महसुल	नभएको	नभएको	नभएको
ग.	**दस्तुर**			
१	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
२	सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	भएको	भएको	भएको
४	नाता प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर	भएको	भएको	भएको
घ.	**बिक्री तथा अन्य आय**			
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री	भएको	भएको	भएको
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	भएको	नभएको	नभएको
३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	भएको	भएको	भएको
४	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	भएको	भएको	भएको
५	न्यायिक दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको
६	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको

माथिको तालिकाका आधारमा विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाले कर तर्फ ८ वटा शीर्षकहरूमा कर सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ। जसमध्ये गाउँपालिकाले हालसम्म ५ वटा शीर्षकहरूको करका दरहरू निर्धारण गरेको छ। घर जग्गा बहाल कर, मालपोत तथा व्यवसाय कर सङ्कलन गरिरहेको छ। त्यसै गरी जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर मध्ये कवाडी करको सम्भावना रहेतापनि दर निर्धारण तथा सङ्कलन भएको छैन। गैर कर तर्फ समग्रमा जम्मा १४ वटा शीर्षकहरू मध्ये १० वटा शीर्षकहरूबाट आय सङ्कलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ। दस्तुर शीर्षकमा सबै शीर्षकबाट र बिक्री तथा अन्य आय भित्र न्यायिक दण्ड जरिवाना र प्रशासनिक दण्ड जरिवानाबाट गाउँपालिकाले राजश्व सङ्कलन गरेको छ।

३.३ आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था र सम्भावना विश्लेषण

यस भागमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरू परिचालनको विद्यमान अवस्था, सम्भावनाको शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गर्दै प्रभावकारी परिचालनका उपायहरूको खोजी गरिएको छ। तथ्यांकीय विश्लेषणकोलागि कर तथा गैर करका आधार र करदाता सङ्कलनको पहिचान गरिएको छ। त्यसैगरी प्रति इकाई कर तथा गैर करका दरको अनुमान गरी करदाता सङ्कलनका आधारमा कुल सम्भाव्यता पहिचान

गरिएको छ। राजश्व अनुमान गर्दा कुल सम्भाव्यताको सबै अंश तत्काल करको दायरामा ल्याउन संभव नहुने हुँदा दायरामा ल्याउन सकिने अंश अनुमान गरी आय प्रक्षेपण गरिएको छ।

३.३.१ स्थानीय कर राजश्व

(क) सम्पत्ति कर

विद्यमान अवस्था :

यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा २ मा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरले चर्चेको जग्गामा अनुसूची (१) बमोजिमको दरमा सम्पत्ति कर लगाईने प्रावधान राखिएको छ। घरले चर्चेको जग्गा भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गा बराबरको थप जग्गालाई बुझ्नुपर्दछ भन्ने उल्लेख गरिएको छ। तर घरले चर्चेको जग्गा भन्नाले बुद्धशान्ति गाउँपालिकाको हकमा कति जग्गालाई बुझाउँछ भन्ने उल्लेख गरिएको छैन।

आ.व.२०७७/७८ मा सम्पत्ति कर लागु भएको देखिदैन। चालु आ.व.मा सम्पत्ति बहाल तथा पट्टा बापतको आयमा लाग्ने कर शीर्षकमा रु ४५ लाख अनुमान गरिएकोमा को चैत्र १ गतेसम्म रु २१ लाख ६२ हजार ९९ सङ्कलन भएको अवस्था छ।

सम्भाव्यता :

विद्यमान कानूनी व्यवस्था अनुसार घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्दछ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार यस गाउँपालिकामा १२५१८ वटा घर सङ्ख्या रहेको छ। यही सङ्ख्यालाई सम्पत्ति कर तिर्ने करदाता मान्दा १२५१८ घरपरिवारसँग घर तथा अन्य संरचना र जग्गा रहेको अनुमान गरिएको छ। यही सङ्ख्यालाई सम्पत्ति कर तिर्ने करदाता मानेर सम्पत्ति करको कूल सम्भावना रहेको आकलन गरिएको छ।

तालिका नं. १४ : सम्पत्ति कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

सम्पत्ति मूल्य विवरण	करदाता सङ्ख्या (अनुमानित)	औसत करको दर	सम्भाव्य सङ्कलन (रु.)
रु. ५ लाख सम्म	३५००	५०	१७५०००
रु. ५ लाख १ देखि १० लाख सम्म	३०००	१००	३०००००
रु. १० लाख १ देखि २० लाख सम्म	२०००	२४०	४८००००
रु. २० लाख १ हजार देखि ५० लाख सम्म	१६००	७००	११२००००
रु. ५० लाख १ देखि १ करोड सम्म	१२९०	१५००	१९३५०००
रु. १ करोड १ देखि २ करोड सम्म	७६०	५१००	३८७६०००
रु. २ करोड १ देखि ५ करोड सम्म	३३०	७२००	२३७६०००
रु. ५ करोड भन्दा बढी	३८	१००००	३८००००
जम्मा	**१२५१८**		**१०६४२०००**

सुझावहरू

- जग्गालाई मालपोतको न्युनतम दरसँग मिल्ने गरी सम्पत्ति करको दरलाई गाउँपालिकावासीको कर तिर्न सक्ने क्षमताको आधारमा निर्धारण गर्ने

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ अनुसार सम्पत्ति कर सङ्कलन गरी बाँकी जग्गामा मालपोत सङ्कलन गर्ने गरी कार्यविधि तयार पारी लागु गर्नुपर्ने
- करदाताको पहिचान गरी विवरण अद्यावधिक गर्ने

(ख) मालपोत वा भूमि कर

विद्यमान अवस्था :

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन २०७८ को दफा ३ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सम्पत्ति कर लगाई बाँकी रहेको जग्गामा अनुसूची (३) मा उल्लेख गरिएको मूल्याङ्कनको आधारमा भूमिकर लगाई असुल उपर गरिनेछ भनी लेखिएको छ। अनुसूची (३) मा जग्गाको दरहरू उल्लेख गरिएको छ।

आ.व.२०७७/७८ मा रु.६६ लाख ३३ हजार ७ सय ७२ मालपोतबाट सङ्कलन भएको थियो। चालु आ.व.मा रु. ५० लाख अनुमान गरिएकोमा चैत्र १ गते सम्म रु २१ लाख ६२ हजार ९९ सङ्कलन भएको देखिन्छ।

सम्भाव्यता :

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा व्यवस्था गरे अनुसार घर तथा संरचनाले चर्चेको भन्दा बाहेकको जग्गामा भूमिकर (मालपोत) करको सम्भाव्यता अनुमान गरिएको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार यस गाउँपालिकाको घरपरिवार सङ्ख्या १३२७६ रहेको छ। यो सङ्ख्यालाई मालपोत तिर्ने करदाता मानेर मालपोतको सम्भाव्यता अनुमान गरिएको छ।

प्रत्येक घर र घरले चर्चेको जग्गा र त्यसको अधिकतम दोब्बरसम्मको जग्गालाई २ कट्ठा मान्दा घरले चर्चेको जग्गा २५०३६ कट्ठा हुन आउँछ। यो जग्गा भन्दा बाहेकको जग्गामा मालपोत सङ्ख्याको सम्भाव्यता विश्लेषण गरिएको छ। यस गाउँपालिकाको घर सङ्ख्या खेतीयोग्य जमिन ४२.५४ व कि.मी.कूल भूमिकर योग्य जग्गालाई सम्पत्ति करको दायरामा आएको जग्गा घटाई सडकले छोएको तथा बजार क्षेत्र, आवास क्षेत्र र कृषि क्षेत्र खेत, कृषि क्षेत्र बारी गरी ४ क्षेत्रमा वर्गीकरण गरी जग्गाको मूल्य र उपयोगको आधारमा दर निर्धारण गर्दा रु ३५ लाख ३३ हजार ४ सय ६३ भूमिकर सङ्कलन हुने सम्भावना रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. १५ : मालपोत कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

जग्गा विवरण	करदाता सङ्ख्या (अनुमानित)	क्षेत्रफल कट्ठा	करको दर (रु. प्रति कट्ठा)	सम्भाव्य सङ्ख्या रु.
सडकले छोएको तथा बजार क्षेत्र	३५००	२६५८०	४०	१०६३१९८
आवास क्षेत्र	३३७६	२५६३८	३०	७६९१४८
कृषि क्षेत्र खेत	३२००	२४३०२	४०	९७२०६७
कृषि क्षेत्र पाखो	३२००	२४३०२	३०	७२९०५०
जम्मा	**१३२७६**	**१००८२२**		**३५३३४६३**

सुझावहरू

- मालपोतको दर निर्धारण गर्दा जग्गाको क्षेत्रफल र मूल्याङ्कनको आधारमा गर्ने
- बाटोले छोएको र नछोएको पत्ता लगाउन बाटोको लगत कट्टा गरी भु सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने
- मालपोत सङ्कलन कार्यविधि निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने

(ग) घरजग्गा बहाल कर

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन २०७८ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक रुपमा बहालमा दिइएमा बहाल रकममा अनुसूची (४) अनुसार बहाल रकमको १० प्रतिशत असुल उपर गरिनेछ भनी उल्लेख गरिएको छ।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट रु २० लाख २९ हजार ९ सय ७६ सङ्कलन भएको थियो। चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा रु ३० लाख अनुमान गरिएकोमा चैत्र १ गतेसम्म रु ७ लाख २० हजार ८ सय २० सङ्कलन भएको छ।

सम्भावना:

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार यस गाउँपालिकाको घरसङ्ख्या १२५१८ र परिवार सङ्ख्या १३२७६ रहेको छ। यसबाट ७५८ परिवारको घर नभएको देखिन्छ। यी मध्ये १० प्रतिशत परिवार एकाघरको दाजुभाइ भई एउटै घरमा बसेको अनुमान गर्दा भाडामा बस्ने परिवार ६८२ हुन आउँछ। एउटा घरमा कम्तीमा २ परिवार भाडामा बसेको अनुमान गर्दा घर भाडामा लगाउने परिवार सङ्ख्या ३४१ हुन आउँछ। यी मध्ये व्यक्तिगत प्रयोजनको लागि भाडामा दिने परिवार २७१ र व्यावसायिक प्रयोजनको लागि ७० घर रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ। अफिस प्रयोजनकालागि बहाल रकमको १० प्रतिशत दर र घरायसी प्रयोजनको लागि ६ प्रतिशत कायम गर्दा सङ्कलन हुन सक्ने रकम देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. १६ : घरबहाल कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

प्रयोजनका आधारमा बहाल लिने करदाता	बहालमा भएको घरजग्गा सङ्ख्या	औसत मासिक भाडा रकम	जम्मा वार्षिक भाडा असुली	प्रस्तावित करको दर	घर बहाल कर
	(क)	(ख)	(ग)	(घ)	(ङ)
	अनुमानित	अनुमानित	क x ख x१२	प्रतिशत	ग को १० प्रतिशत
अडिट गर्ने संस्थागत प्रयोजनले व्यवसायीक फर्म, वित्तिय तथा सार्वजनिक संस्थाहरूलाई बहालमा लगाउने (औसत मासिक रु. ३००० भाडा आर्जन गर्ने)	७०	३,०००	२,५२०,०००	१०	२५२,०००
घरयासी प्रयोजनले बहालमा लगाउने (औसत मासिक रु. १५०० भाडा आर्जन गर्ने)	२७१	१५००	४,८७८,०००	६	२९२,६८०
जम्मा	३४१		७,३९८,०००		५४४,६८०

सुझावहरू

- घर जग्गा बहाल असुलीको कार्यविधि निर्माण गर्ने
- बहालमा लगाइएको जग्गा तथा घरको लगत सङ्कलन गर्ने
- घरजग्गा बहाल रकम मूल्याङ्कन गर्न घर तथा संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा प्रति वर्गफिटको दरले बहाल मूल्य निर्धारण गर्ने र सो बमोजिम बहाल रकम निर्धारण गरी कर सङ्कलन गर्ने

(घ) व्यवसाय कर

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन २०७८ को दफा ९ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा व्यवसाय कर लगाई असुल उपर गरिने व्यवस्था गरेको छ। यसका करका दरहरू अनुसूची (९) मा उल्लेख गरिएको छ।

आ.व.२०७७/७८ मा व्यवसाय करको शीर्षकबाट रु २ लाख ९५ हजार ४ सय २३ सङ्कलन भएको थियो। चालु आ.व.मा रु १० लाख अनुमान गरिएकोमा चैत्र १ गतेसम्म रु १ लाख ४५ हजार सङ्कलन भएको अवस्था छ।

सम्भावना:

गाउँपालिकाले प्रकाशन गरेको वस्तुस्थिति विवरण अनुसार यस गाउँपालिकामा ६०० वटा विविध किसिमका व्यवसायहरू करको दायरामा आउन सक्ने अनुमान गरिएको छ। प्रति व्यवसाय औषत रु १००० दर कायम गर्दा वार्षिक रु ६ लाख सङ्कलन हुने सम्भावना रहेको छ।

सुझावहरू

- व्यवसायको प्रकृति तथा पूँजीगत लगानीको आधारमा वर्गीकरण गर्ने र दर निर्धारण गर्ने
- गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नका लागि गाउँकार्यपालिकाबाट व्यवसाय सञ्चालन इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था गर्न बुद्धशान्ति उद्योग वाणिज्यसँग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने
- व्यवसाय कर सङ्कलनको लागि वर्षमा १ पटक व्यवसाय कर सङ्कलन अभियान सञ्चालन गर्ने
- व्यवसायीहरूले कर चुक्ता प्रमाणपत्र लिंदा व्यवसाय नवीकरण गरेको प्रमाण अनिवार्य रुपमा पेश गर्नुपर्ने नीति निर्माण गरी आन्तरिक राजश्व कार्यालय, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय तथा उद्योग वाणिज्य संघ कार्यालयसँग सहकार्य गर्ने
- व्यवसाय करका सम्बन्धमा कुनै निर्णय लिनुपर्दा सरोकारवालाहरूसँग प्रयाप्त मात्रामा छलफल गरी व्यवसायीहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने
- व्यवसायीहरूको बक्यौता रकममा छुट दिंदा नियमित रुपमा कर तिर्ने करदादातामाथि अन्याय हुने भएकाले कर छुट प्रवृतिलाई निरुत्साहित गर्ने
- स्थानीय तहले नयाँ व्यवसाय दर्ता गरेपछि सो को जानकारी सम्बन्धित राजश्व कार्यालयमा तत्काल पठाउने र पुराना व्यवसायको नवीकरण गर्दा आन्तरिक राजश्व कार्यालय वा करदाता सेवा कार्यालयबाट जारी भएको स्थायी लेखा नम्बर(PAN) प्रमाणपत्र अनिवार्य रुपमा पेश गराउने व्यवस्था मिलाउने
- स्थानीय तहको राजश्वका अधिकार प्रयोग गर्दा सरोकारवालाहरूसंग यथेष्ठ छलफल, अन्तरक्रिया गरी प्रयाप्त जानकारी गराउने

(ङ) जडीबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, जडीबुटी, कवाडी, माल, र प्रचलित कानूनले निषेध गरेको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुहरूको हाड, सिङ, प्वाख, छाला, जस्ता वस्तुको व्यावसायिक कारोबार गरेवापत कर लगाई असुल उपर गर्ने व्यवस्था आर्थिक ऐन २०७८ को दफा १४ मा गरेको छ। यसका दरहरू अनुसूची (१४) मा उल्लेख गरिएको छ।

आ.व.मा २०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट राजश्व सङ्कलन भएको थिएन । चालु आ.व.मा यस शीर्षकबाट आय अनुमान नगरिएको र चैत्र १ गतेसम्म रकम सङ्कलन भएको छैन ।

सम्भावना

सरोकारवालाहरूसँगको छलफलको आधारमा यस क्षेत्रमा टिन, फलाम, बोत्तल, कागज जस्ता कवाडी सामानहरू पाइन्छन । यस्ता वस्तुहरूको व्यावसायिक कारोबार गर्ने व्यवसायीसँग आगामी वर्षहरूमा १ लाख सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

सुझावहरू

- जडीबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कारोबार इजाजत दस्तुर र करको दर निर्धारण गर्ने
- यसको व्यावसायिक कारोबार गर्नेलाई इजाजत दिई कारोबारको आधारमा कर सङ्कलन गर्ने

(च) विज्ञापन कर

विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा राखिने होर्डिङ बोर्ड, साइन बोर्ड, डिजिटल बोर्ड, ग्लो बोर्ड र स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन २०७८ को दफा ८ मा गरेको छ। विभिन्न किसिमका विज्ञापनका सामग्रीहरूको विज्ञापन गर्दा लाग्ने विज्ञापन करको दरहरू अनुसूची (८) मा गरेको छ ।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकमा कुनै रकम सङ्कलन भएको थिएन । यस आ.व.मा विज्ञापन कर सङ्कलनको लागि वार्षिक रु १ लाख मा ठेक्का लगाउने तयारी रहेको अवस्था छ ।

सम्भावना:

गाउँपालिकामा सूचीकृत भएका कम्पनी तथा सरोकारवालासँगको छलफलको आधारमा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विभिन्न स्थानमा गरी करिब ३१५ वटा विभिन्न विज्ञापनका सामग्री राखिएको अनुमान गरिएको छ। सोही अनुमानका आधारमा विश्लेषण गरी विज्ञापन करको देहायअनुसार सम्भाव्यता यकिन गरिएको छ :

तालिका नं. १७ : विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

विज्ञापन सामग्री	विज्ञापन सामग्रीको साइज अनुसार सङ्ख्या				औषत दर प्रति गोटा (रु.)	सम्भाव्य रकम (रु.)
	ठूला	मध्यम	साना	जम्मा		
होर्डिङ वोर्ड, ग्लोब वोर्ड	२५	३५	६०	१२०	२०००	२४००००
भित्तेलेखन	२०	३०	४५	९५	५००	४७५००
फ्लेक्स व्यानर	२५	३०	४५	१००	७००	७००००
जम्मा	**७०**	**९५**	**१५०**	**३१५**	**३२००**	**३५७५००**
					६०%	२१४५००

सुझावहरू

- विज्ञापन सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने
- सङ्कलित विवरण अनुसार विज्ञापनको करको दर निर्धारण गर्ने
- न्युनतम सङ्कलन हुन सक्ने गरी ठेक्का अंक गणना गर्ने र ठेक्का दिने

(छ) सवारी कर (साना सवारी)

विद्यमान अवस्था :

विद्यमान व्यवस्था अनुसार गाउँपालिका क्षेत्रभित्र टाँगा, रिक्सा, अटो रिक्सा, ईरिक्साको दर्ता र नवीकरण वापत सवारी कर लगाउने अधिकार रहेको छ। गाउँपालिका क्षेत्रभित्र दर्ता हुने र दर्ता भई प्रयोगमा रहेका टांगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सा र पावर टिलरमा अनुसूची (६) बमोजिम साना सवारी साधन कर लगाईने र असुल उपर गरिनेछ भनी स्पष्ट रुपमा उल्लेख गरिएको छ। यस ऐनमा उल्लेख गरिएको पावर टिलर प्रदेश सरकारको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्दछ। प्रदेश नं. १ को आर्थिक ऐनमा पावर टिलरको सवारी साधन कर सङ्कलन गर्ने अधिकार स्थानीय तहलाई दिइएको छ। तर स्थानीय सरकार सञ्चालन २०७४ मा साना सवारी साधन अन्तर्गत पावर टिलर पर्दैन। सवारी साधन कर तर्फ आ.व. २०७७/७८ मा कुनै रकम सङ्कलन भएको छैन। चालु आ.व.मा पनि आय अनुमान नगरिएको र चैत्र १ गतेसम्म पनि कुनै रकम सङ्कलन नभएको देखिन्छ।

सम्भावना :

गाउँपालिका क्षेत्रमा सडक यातायातको विकास र विस्तारसँगै करिब २०० अटोरिक्साहरू सञ्चालनमा रहेको अनुमान गरिएको छ। गाउँपालिकाले प्रति अटोरिक्सा दर्ता तथा नविकरण वापत रु. २५०० साना सवारी कर निर्धारण गर्दा यसबाट वार्षिक रु.५ लाख सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ।

तालिका नं. १८ : साना सवारी कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

सवारी साधन	अनुमानित सङ्ख्या	रजिष्ट्रेशन दस्तुर	जम्मा सम्भाव्य रकम रु
अटो रिक्सा, ई रिक्सा	२००	२५००	५०००००

सुझावहरू

- साना सवारी साधनहरूको एकिन तथ्याङ्क पत्ता लगाई करको दायरामा ल्याउने।
- साना सवारी साधन व्यवसायीहरूसँग यथेष्ट छलफल गरी गाउँपालिकामा कर बुझाएपछि प्रदेशमा बुझाउनु नपर्ने कुरा विश्वास दिलाउने।

३.३.२ गैर कर राजश्व

(क) ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री

विद्यमान अवस्था :

केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७५ को दफा ६२ क थप गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय अध्ययन तथा परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान राखेको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा भएको यस संशोधनसँगै यस शीर्षकको राजश्व स्थानीय तहको एकल अधिकार क्षेत्रभित्र पर्दछ। नेपाल सरकारबाट जारी ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा उत्खनन, बिक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ ले स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्रीबाट सङ्कलित राजश्व मध्ये ६० प्रतिशत स्थानीय सञ्चित कोषमा र ४० प्रतिशत प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। तर सो अनुसार ऐनमा संशोधन भई नसकेको अवस्था छ।

विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ र नियमावली २०७७ को व्यवस्था अनुसार संक्षिप्त वातावरण अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातवरणीय प्रभाव मूल्याकंनको समेत व्यवस्था गरिएको छ र सो अनुसार अध्ययनको सिफारिशका आधारमा बिक्री दर निर्धारण गरी गाउँपालिकाले ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा, भरान बिक्री गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ ।

आ.व. २०७७÷०७८ मा ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, ग्राभेल बिक्रीबाट २८ लाख ६५ हजार रुपैया सङ्कलन भएको थियो । चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा १ करोड ५० लाख अनुमान गरिएकोमा चैत्र १ गतेसम्म २९ लाख ९८ हजार ४ सय ८० रुपैया सङ्कलन भएको देखिन्छ ।

सम्भावना:

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन अनुसार बुद्धशान्ति गाउँपालिका क्षेत्र भएर बग्ने हडिया खोला, टिमाई खोला र विरिङ्ग खोलाको विभिन्न घाटहरूबाट ७४९५० घन मिटर नदीजन्य पदार्थ बिक्री गर्न सकिने देखिएको छ । प्रदेश सरकारको सिफारिसमा गाउँकार्यपालिकाले निर्धारण गरेको तलको तालिकामा दिइएको दरमा बिक्री गर्दा कुल राजश्व रु १ करोड २८ लाख २१ हजार ४ सय २० सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ । उक्त रकम प्रदेश सरकारलाई ४० प्रतिशत दिंदा यस गाउँपालिकाले रु ७६ लाख ९२ हजार ८ सय ५२ गाउँपालिकाले प्राप्त गर्ने देखिन्छ ।

तालिका नं. १९ : वातावरणीय अध्ययन गरिएका उत्खनन स्थलहरू नदीजन्य पदार्थ बिक्री सम्भावना

क्र.सं.	हडिया खोलाको घाटहरूको नाम	वडा नं.	वार्षिक सङ्कलन गर्न सकिने घ.मि	नदीजन्य सामग्रीको किसिम	नदिजन्य सामग्रीको संरचना घ.मि.	दर रेट प्रति क्यू फिट	न्यूनतम अंक रु.
१	मेचीनगर न.पा र बुद्धशान्ती गा.पा सिमाना उत्तर	वडा नं. ३	६०००	ढुङ्गा, गिट्टी	१८००	६	३८१४०२
				वालुवा	१८००	४.७५	३०१९४३
				भरौट र बलौट	२४००	३	२५४२६८
२	सिटौला टोल पूर्व	वडा नं. ३	८७५०	ढुङ्गा, गिट्टी	२६२५	६	५५६२११
				वालुवा	२६२५	४.७५	४४०३३४
				भरौट र बलौट	३५००	३	३७०८०८
३	मांगुडमाडी जाने हडिया पुल दक्षिण	वडा नं. ३	६०००	ढुङ्गा, गिट्टी	१८००	६	३८१४०२
				वालुवा	२४००	४.७५	४०२५९१
				भरौट र बलौट	१८००	३	१९०७०१
४	राई बस्ती पूर्व	वडा नं. ३	६०००	ढुङ्गा, गिट्टी	१८००	६	३८१४०२
				वालुवा	२४००	४.७५	४०२५९१
				भरौट र बलौट	१८००	३	१९०७०१
५	चर्चाबारी	वडा नं. ३	७०००	ढुङ्गा, गिट्टी	२८००	६	५९३२९२
				वालुवा	२८००	४.७५	४६९६९०
				भरौट र बलौट	१४००	३	१४८३२३
६	पुलचोक क्षेत्र	वडा नं. ३	७२००	ढुङ्गा, गिट्टी	३६००	६	७६२८०४
				वालुवा	२८८०	४.७५	४८३१०९

क्र.सं.	हडिया खोलाको घाटहरूको नाम	वडा नं.	वार्षिक सङ्कलन गर्न सकिने घ.मि	नदीजन्य सामग्रीको किसिम	नदिजन्य सामग्रीको संरचना घ.मि.	दर रेट प्रति क्यू फिट	न्यूनतम अंक रु.
				भरौट र बलौट	७२०	३	७६२८०
	जम्मा		४०९५०		४०९५०		६७८७८५२
			टिमाई खोला				
१	टिमाई- कुरुङ्ग दोभान/किरीङ्ग डाँडा	वडा नं. ४ र ५	२५०००	ढुङ्गा, गिट्टी	१२५००	६	२६४८६२५
				वालुवा	७५००	४.७५	१२५८०९७
				भरौट र बलौट	५०००	३	५२९७२५
	जम्मा		२५०००		२५०००		४४३६४४७
	विरिङ्ग खोला						
१	च्याङ्गडाडा (निर्माणाधिन मदन भण्डारी पुल उत्तर) चुरे क्षेत्र	वडा नं. १	९०००	ढुङ्गा, गिट्टी	४५००	६	९५३५०५
				वालुवा	२७००	४.७५	४५२९१५
				भरौट र बलौट	१८००	३	१९०७०१
	जम्मा		९०००		९०००		१५९७१२१
	कुल जम्मा		७४९५०		७४९५०		१२८२१४२०
						६०%	७६९२८५२

उक्त रकम नेपाल सरकारबाट जारी ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा उत्खनन, बिक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ बमोजिम प्रदेश सरकारसँग ४० प्रतिशत रकम बाँडफाँट गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

सुझावहरू

- नदी र खानीबाट निस्कने ढुंगा, गिट्टी, बालुवालाई घाटगद्दी गरेर मात्र बिक्री गर्ने र ठेक्का अवधिपछि घाटगद्दीमा सामान रहे स्थानीय तहको हुने व्यवस्था गर्ने

(ग) बहाल बिटौरी शुल्क

विद्यमान अवस्थाः

आर्थिक ऐन २०७८ को दफा १३ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सार्वजनिक, स्थानीय सरकारको नाममा रहेको, ऐलानी जग्गा र त्यस्ता जग्गामा रहेका पोखरी, हाटबजार, प्रदर्शनस्थल र ती ठाउँमा राख्न अस्थायी अनुमति लिएका पसलमा अनुसूची (१३) बमोजिम बहाल बिटौरी शुल्क लगाई असुल उपर गरिनेछ भनी स्पष्ट रुपमा उल्लेख गरिएको छ। अनुसूची (१३) मा साप्ताहिक हाटबजार क्षेत्र र सो भन्दा बाहेकको क्षेत्रमा दरहरू तोकिएको छ ।

आ.व. २०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट रु २० लाख २९ हजार ९ सय ७६ रकम सङ्कलन भएको थियो। चालु आ.व. मा २५ लाख अनुमान गरिएकोमा चैत्र १ गतेसम्म रु १ लाख ७१ हजार ७ सय २० सङ्कलन भएको देखिन्छ ।

सम्भावना:

यस गाउँपालिकाको विभिन्न स्थानहरूमा हाटबजार लाग्ने गर्दछ। ती हाटबजारहरूबाट बहाल बिटौरी शुल्क सङ्कलन गर्न सकिन्छ। हाल गाउँपालिकाले वडा नं १ र ३ को बुधबारे बजारमा लाग्ने हाटबजारबाट आय सङ्कलन गर्दै आएको छ। सो सम्बन्धी सम्भाव्यता विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. २० : बहाल विटारी करको सम्भाव्यता सम्बन्धी विवरण

क्र.सं	हाटबजार स्थलको नाम	वडा नं	औसत शुल्कको दर (वार्षिक)
१	बुधबारे बजार	१	१२०००००
३	बुधबारे बजार	३	१८०००००
	जम्मा		३००००००

सुझावहरू

- बहाल बिटौरी शुल्क लिन सकिने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी लगत निकाल्ने
- ऐलानी जग्गा उपयोग गर्नेको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी करको दायरामा ल्याउनु पर्ने

(घ) नक्सा पास दस्तुर

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्र भित्र नयाँ घर तथा भवन निर्माण गर्दा वस्ती विकास तथा भवन निर्माण आधारभूत मापदण्ड २०७२ र स्थानीय सरकारले निर्माण गरेको भवन निर्माण मापदण्ड अनुसार नक्सा पास गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। यो नियम लागु हुनु पूर्व निर्माण भएका भवनको अभिलेखीकरण वापत दस्तुर लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ। *आर्थिक ऐन २०७८ को अनुसूची १० नक्सापासको दरहरू उल्लेख गरिएको छ।*

आ.व.२०७७/७८ मा नक्सापासबाट रु ९ लाख ९१ हजार ५ सय ७८ सङ्कलन भएको थियो। चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा रु १५ लाख अनुमान गरिएकोमा चैत्र १ गतेसम्ममा रु ५ लाख ३८ हजार ७ सय ११ सङ्कलन भएको देखिन्छ।

सम्भावना:

यस गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या वृद्धिदर २.४ प्रतिशत भएकाले यस क्षेत्रमा नयाँ नयाँ घरहरू बन्ने क्रम बढ्दै गएको छ। आगामी आ.व.मा गाउँपालिका क्षेत्रमा करिब १६० वटा भवन निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार बन्ने, २०० वटा घरहरू अभिलेखीकरण गरिने, ३० वटा कच्ची घरहरू निर्माण हुने अनुमान गर्दा रु ३५ लाख १ हजार दस्तुर सङ्कलन हुने सम्भावना रहेको छ :

तालिका नं. २१ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

भवनको किसिम र बनोट	गत आ.व.को नक्सा पास सङ्ख्या	आगामी आ.व.को अनुमान	दर प्रति वर्ग फिट	औसत क्षेत्रफल	कूल सम्भावना रकम (रु.)
भवन निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार बनेका घर	१४७	१६०	६	१६००	१५३६०००
अभिलेखीकरण		२००	६	१६००	१९२००००
कच्ची घर टहरा		३०		१५००	४५०००
जम्मा		३९०			३५०१०००

(ङ) व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकारले एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, “घ” वर्गको निर्माण व्यवसाय इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्ने प्रावधान छ। गाउँपालिकाले ***“घ” वर्गका निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धी कार्यविधि २०७५*** तयार गरी सोही अनुरुप इजाजत पत्र दिने प्रावधान आर्थिक ऐनको अनुसूची १० मा निर्धारण गरिएको छ।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट रु ४ लाख ७९ हजार ५ सय ८० सङ्कलन भएको थियो। चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा रु १० लाख अनुमान गरिएकोमा चैत्र १ गतेसम्म रु २ लाख ३९ हजार ६ सय २५ सङ्कलन भएको देखिन्छ।

सम्भावना:

गाउँपालिका क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, “घ” वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ सञ्चालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिने कानूनी व्यवस्था रहेको छ। यस अध्ययनको क्रममा गरिएको छलफलमा हाल १५७ वटा व्यावसायिक फर्महरू रहेको अनुमान गरिएको छ। त्यस्ता संस्थाहरूलाई दर्ता तथा अनुमति प्रदान गर्दा व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर सङ्कलनको सम्भावना देहाय अनुसार रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. २२ : व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	व्यवसायको प्रकार	सङ्ख्या	औषत दर	कूल संभावना रकम (रु.)
१	घ वर्गका निर्माण व्यवसाय	१०	३००००	३०००००
२	निजी विद्यालय	२०	५०००	१०००००
३	फार्मेसी	२०	२५००	५००००
४	तालिम प्रदायक संस्था	५	१०००	५०००
५	स्थानीय व्यावसायिक फर्म	४०	१५००	६००००
६	सहकारी	६२	१०००	६२०००
	जम्मा	**१५७**		**५७७०००**

सुझावहरू

- यसमा एफएम, रेडियो, विद्यालय स्थापना, व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधी पसल, प्लटिङ, ढुङ्गा गिट्टी सर्वेक्षण, उत्खनन्, उपयोग गरे वापतको अनुमति दिन र दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्ने।
- आर्थिक ऐनमै दर्ता अनुमति दस्तुर दर निर्धारण गरी सङ्कलन गर्ने
- अनुमति नलिई सञ्चालन गरेमा दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने
- डकर्मी सिकर्मी कालीगढ, मिस्त्री, इलेक्ट्रीसियन, भवनको नक्सा निर्माण, भवन निर्माणको सुपरिवेक्षण आदि सीपयुक्त पेशालाई क्रमिक रुपमा दर्ता गर्ने व्यवस्था मिलाउने

(च) सेवा शुल्क

सम्पत्ति तथा आयश्रोत मूल्याङ्कन सेवा शुल्क (अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क)

विद्यमान अवस्था :

गाउँपालिकाले घर, जग्गा लगायत अन्य अचल सम्पत्ति र आयस्रोत मूल्याङ्कन गरी दिए वापत मूल्याङ्कन सेवा शुल्क लिन पाउने व्यवस्था गरेको छ । सो सम्बन्धमा गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन २०७८ मा कुनै व्यवस्था गरेको छैन ।

आ.व.२०७७/७८ मा अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्कबाट ३१८ जना सेवाग्राहीबाट रु ९० हजार २ सय सङ्कलन भएको देखिन्छ । चालु आ.व. मा यस शीर्षकमा रु २० लाख अनुमान गरिएकोमा चैत्र १ गते सम्म ४ लाख ५७ हजार २ सय २७ सङ्कलन भएको देखिन्छ ।

सम्भावना :

गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने घरजग्गा लगायत सम्पत्तिको मूल्याङ्कन र आयश्रोत मूल्याङ्कन सम्बन्धी सेवा वार्षिक ३०० घरपरिवारले उपयोग गर्ने र सो वापत रु. २००० शुल्क निर्धारण गर्दा आगामी आ.व.मा सम्पत्ति तथा मूल्याङ्कन सेवा शुल्कबाट करिब रु.६ लाख सेवा शुल्क सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

(छ) सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकारले आफ्नो स्वामित्वमा रहेको भवन, जग्गा, औजार तथा अन्य उपकरणहरू जस्ता सरकारी सम्पत्तिहरू बहालमा लगाउन सक्दछ । हाल यस गाउँपालिकाले ब्याकहो लोडर, र सटरहरू भाडामा दिदै आएको छ । आर्थिक ऐनमा ब्याकहो लोडरको भाडा प्रति घण्टा रु १७०० निर्धारण गरिएको छ । सटरहरूको भाडा सम्झौता अनुसार गर्ने गरिएको छ ।

आ.व. २०७७/७८ मा सम्पत्तिको बहालबाट रु ८ लाख ४५ हजार ८ सय ५० रकम सङ्कलन भएको थियो । चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा रु १५ लाख आय अनुमान गरिएकोमा रु ३ लाख ५३ हजार ८ सय ८० सङ्कलन भएको छ ।

सम्भावना :

आ.व.२०७७/७८ मा गाउँपालिकाले ब्याकहो लोडर प्रति घण्टा रु १७०० का दरले सञ्चालन गर्दा वार्षिक रु १०२०० आम्दानी गरेको थियो । यस गाउँपालिकामा सटरहरू भाडा लगाउने गरिएको छ । ५२ वटा सटरहरू मासिक रु २००० का दरले र १० वटा सटरहरू मासिक रु ३००० का दरले भाडामा लगाईएको छ । यसको आधारमा आगामी आ.व.मा रु १६ लाख ८० हजार ८ यस सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं. २३ : सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त रकम

क्र.स.	बहालमा लगाउने सम्पत्तिको विवरण	परिमाण	भाडा दर रु	कूल सम्भावना रकम (रु.)
१	ब्याकहो लोडर	१	१७००	२००००
२	सटरहरू	५२	२०००	१२४८०००
३	कृषि सटरहरू	१०	३०००	३६००००
४	वडा नं ५ को सटर	२	२२००	५२८००
	जम्मा			१६८०८००

(ञ) सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडाबाट सङ्कलन गरी आएको छ। आ.व. २०७७÷०७८ मा सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरबाट रु ६६ लाख ८५ हजार २ सय ३३ रकम सङ्कलन भएको थियो। व्यक्तिगत घटना दस्तुरबाट रु २ लाख ३३ हजार ७ सय ५०, नाता प्रमाणितबाट रु १ लाख ४८ हजार ४ सय, र अन्य दस्तुरबाट रु ११ लाख १ हजार ६ सय २५ सङ्कलन भएको थियो। चालु आ.व.को चैत्र १ गतेसम्म सिफारिस वापत रु २२ लाख ४७ हजार ५ सय ४०, व्यक्तिगत घटना दस्तुरबाट रु २ लाख ३ हजार ६ सय ५०, नाता प्रमाणित दस्तुरबाट रु १ लाख ५२ हजार ४ सय ४० र अन्य दस्तुरबाट रु ५ लाख २९ हजार ४ सय ९५ सङ्कलन भइसकेको छ।

सम्भावना:

गाउँकार्यपालिका कार्यालय र वडा कार्यलयहरूबाट वार्षिक रुपमा हुने सिफारिस घटना दर्ता दस्तुर, नाता प्रमाणित दस्तुर, र अन्य दस्तुर गरी जम्मा १७८६० वटा सिफारिस हुने अनुमान गरिएको छ। शीर्षकगत रुपमा भन्दा सिफारिस वापत रु ५३ लाख ९० हजार, व्यक्तिगत घटना दस्तुरबाट २७ लाख , नाता प्रमाणित दस्तुर रु १६ लाख २ हजार र अन्य दस्तुरबाट ११ लाख २५ हजार सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ। सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर मध्ये सिफारिश दस्तुर, व्यक्तिगत घटना विलम्ब दस्तुर, नाता प्रमाणित दस्तुर र अन्य दस्तुर गरी जम्मा रु ६९ लाख ४७ हजार सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ।

तालिका नं. २४ : सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	सिफारिश प्रमाणीकरणको विवरण	सङ्ख्या आगामी आ.व.को अनुमान	औषत दर (रु.)	कूल सम्भावना रकम (रु.)
१	सिफारिश दस्तुर	१५४००	३५०	५३९००००
२	घटना दर्ता दस्तुर	१३५०	२००	२७००००
३	नाता प्रमाणित दस्तुर	३६०	४५०	१६२०००
४	अन्य दस्तुर	७५०	१५००	११२५०००
	जम्मा	१७८६०		६९४७०००

सुझावहरू

- सेवा शुल्क संकलन गर्दा सेवा उपलब्ध गराइएको शीर्षकमा मात्र संकलन गर्ने
- शुल्क निर्धारण गर्दा सेवाको लागत, जनताको सामर्थ्य र अन्य स्थानीय तहले लगाएको दरसँग तालमेल हुँने गरी कायम गर्ने

(झ) फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिकाले फोहोरमैला सङ्कलन तथा व्यवस्थापन सेवा दिए वापत शुल्क लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ। हाल यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूची १० मा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी दरहरू उल्लेख गरिएका छन। यहाँबाट सङ्कलन भएको फोहरमैला हडिया खोलामा लगेर फाल्ने गरिएको छ। फोहरमैला व्यवस्थापन ल्याण्डफिल्ड साइटमा व्यवस्था गर्न सकिएको छैन। त्यसैले फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क सङ्कलन पनि गरिएको छैन।

सम्भावना :

फोहरमैला व्यवस्थापन गर्नकालागि ल्याण्डफिल्ड साइटको व्यवस्था गरेर फोहरको व्यवस्थापन गर्न सकेमा प्रति वर्ष रु ५ लाख सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ।

परिच्छेद चार: आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था

४.१ राजश्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण

गाँउपालिकाले राजश्व परिचालनको अवस्थामा सुधार ल्याउनकोलागि लिन सक्ने नीतिगत व्यवस्था यस प्रकार रहेको छ :

१. गाउँपालिका भित्रका विभिन्न वडाहरूमा थप हाटबजार निर्माणको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरी स्थान छनौट गरिनेछ ।
२. गाउँपालिका भित्रका बजार क्षेत्रमा जैविक तथा अजैविक फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यविधि तयार गरी फोहर व्यवस्थापनका लागि ठोस कार्य अघि बढाइने छ ।
३. निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गरिनेछ ।
४. विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गरिनेछ ।
५. जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर सम्बन्धी संभाब्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गरिनेछ ।
६. साना सवारी साधनको लगत सङ्कलन गरी गाउँपालिकामै कर सङ्कलन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
७. विभिन्न कर दस्तुरहरूको बारेमा स्थानीय सञ्चार माध्यम मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने गरिनेछ ।
८. स्थानीय सञ्चार माध्यमको अधिकतम् प्रयोग गरी करदाताहरूलाई कर तिर्न सुसुचित गरिनेछ ।
९. गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयहरू र बजार क्षेत्रमा करबाट सङ्कलन भएको रकम खर्च हुने शीर्षक समावेश गरी फ्लेक्स प्रिन्ट बनाई टाँसिनेछ ।
१०. गाउँपालिकाको आम्दानी र खर्च (विशेष गरी आन्तरिक राजश्व तथा तिनको उपयोग) नियमित रुपमा सार्वजनिक गरिनेछ ।
११. कर सङ्कलनमा हुन सक्ने चुहावटलाई ध्यानमा राखी अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाउने छ ।
१२. राजश्व उप शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू र वडा सचिवहरूलाई राजश्व संकेत अनुसार राजश्व सङ्कलन गर्न आवश्यक तालिम उपलब्ध गराइनेछ ।
१३. बहाल बिटौरी शुल्कको लागि ऐलानी जग्गामा बनेका घर टहराहरूको लगत सङ्कलन गरी करको दायरामा ल्याइनेछ ।

४.२ राजश्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान

सङ्कलित सूचनाको अध्ययन तथा विश्लेषण र छलफल कार्यक्रमबाट प्राप्त सुझावको आधारमा पहिचान भएका यस गाउँपालिकाको राजश्व सुधारको लागि गर्नुपर्ने प्रमुख कार्यहरू देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

- व्यवसायीहरूलाई गाउँपालिका कार्यालयमा दर्ता गराउने
- व्यवसायीहरूलाई उनीहरूले तिर्नुपर्ने राजश्वको जानकारी गराई कर समयमै तिर्नेलाई पुरस्कार र नतिर्नेलाई जरिवानाको व्यवस्था गर्ने
- अनुगमन समिति गठन गरी राजश्व तिरे नतिरेको एकिन गरी नतिरेका भए फोनबाट जानकारी गराउने

- करदाताको दायरा पहिचान गरी दायरा अभिवृद्धि गर्ने
- करदाताहरूलाई राजश्व सम्बन्धी जानकारी गराई करदातालाई कर तिर्नु हाम्रो दायित्व हो भन्ने बोध गराउनु
- वडा कार्यालयले करदाताको अभिलेख चुस्त दुरुस्त राख्ने र बैंक मार्फत कर सङ्कलनको व्यवस्था मिलाउने
- सरोकारवालासँग अन्तरक्रिया तथा छलफल गर्ने

४.३ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता

४.३.१ राजश्व प्रशासन तथा परिचालनको व्यवस्था

राजश्व सङ्कलनकोलागि राजश्व इकाईमा कार्यरत कर्मचारी, राजश्व सङ्कलन स्थलको भौतिक अवस्था, फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर, यातायातका साधन तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू, राजश्व सङ्कलनको प्रक्रिया तथा सङ्कलन भएको राजश्वको बैंकमा दाखिला गर्ने विधि, राजश्व सम्बन्धी डाटावेस, राजश्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र सोको प्रयोग, विलिङ्ग सम्बन्धी व्यवस्था, राजश्व सम्बन्धी डाटावेस, राजश्व प्रशासनमा सफ्टवेयर सम्बन्धी विवरण यस प्रकार रहेको छ।

क) राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

यस गाउँपालिकामा राजश्व इकाईको स्थापना गरिएको छ। यस अन्तर्गत सहायकस्तर पाँचौ तहको एक जना कर्मचारीलाई राजश्व सङ्कलनको जिम्मेवारी दिइएको छ। ती कर्मचारीबाट गाउँपालिकाबाट सङ्कलन गर्न सकिने राजश्व सङ्कलन गर्ने गरिएको छ।

ख) कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको प्रर्याप्तता

राजश्व इकाईको लागि १ वटा कोठाको व्यवस्था गरिएको छ। सबै वडाहरूमा सफ्टवेयर जडान गरी राजश्व सङ्कलन गर्ने गरिएको छ।

ग) फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर, यातायातका साधन तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू

यस इकाईमा २ वटा कम्प्युटर, २ वटा प्रिन्टर, र १ वटा स्क्यानर २ वटा टेबल र १ वटा दराजको व्यवस्था गरिएको छ।

घ) राजश्व परिचालन सम्बन्धी प्रक्रियागत र प्रशासनिक व्यवस्था

स्थलगत अवलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनको प्रशासनिक व्यवस्था देहायअनुसार रहेको छ :

- राजश्व इकाईका लागि बेग्लै कार्यकक्षको व्यवस्था गरी कम्प्युटर, प्रिन्टर, सफटवेयर तथा फर्निचरको व्यवस्था गरिएको छ।
- राजश्व इकाईमा विगत आ.व.मा सङ्कलन भएका राजश्व सम्बन्धी तथ्याङ्क, विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको राजश्व बजेट, विभिन्न ठेक्का प्रक्रियाका दस्तावेजहरू, राजश्व परिचालनसँग सम्बन्धित ऐन, कानुन तथा कार्यविधिहरू जस्ता आवश्यक तथ्याङ्क तथा दस्तावेजहरू व्यवस्थित रुपमा राखिएको छ।
- गाउँपालिकाको राजश्व उप शाखा तथा ७ वटै वडा कार्यालयहरूमा उक्त सफ्टवेयर जडान गरी कम्प्युटरको प्रयोग गरी बिल काटिँदै आएको छ।

- राजश्व सफ्टवेयर सञ्चालन सम्बन्धी वडा कार्यालयका सम्बन्धित कर्मचारीहरू तथा राजश्व इकाईका कर्मचारीहरूलाई राजश्व सम्बन्धी ज्ञानको कमी रहेको देखिन्छ ।
- सफ्टवेयरमा राजश्वका शीर्षकहरू हाल नेपाल सरकारले व्यवस्था गरेको राजश्व कोड तथा शीर्षक अनुसार पुरा नभएकाले सङ्कलन गरिएको राजश्वका शीर्षकहरू नमिल्दा अन्य करमा रकम काटिने गरेको छ ।

गाउँकार्यपालिका कार्यालयबाट देहायका शीर्षकमा राजश्व सङ्कलन हुने गरेको छ :

- ठेक्का बन्दोवस्त भई सङ्कलन हुने आय
- नक्सापास दस्तुर
- बोलपत्र बिक्री
- घ वर्गको निर्माण व्यवसाय इजाजत दस्तुर
- स्कुलको सिफारिश तथा अनुमती दस्तुर
- वडा कार्यालयबाट सङ्कलन गर्न नमिल्ने विविध सिफारीश दस्तुरहरू
- दण्ड तथा जरिवाना आदि ।

माथि उल्लेखित बाहेकका निम्नलिखित राजश्व वडा कार्यालयले नै सङ्कलन गर्ने गरेको छ :

- मालपोत
- सम्पत्ति कर
- घटना दर्ता विलम्ब दस्तुर
- चार किल्ला प्रमाणित
- घरबाटो सिफारिस
- जग्गा नामसारी सिफारिस
- जाति सिफारिस
- आय स्रोत प्रमाणित
- कर चुक्ता सिफारिस
- नाता प्रमाणित दस्तुर
- विद्युत जडान तथा नाम सारी सिफारिस
- बहाल कर
- नक्सापास सिफारिस
- कृषि फर्म सिफारिस
- व्यवसाय कर
- घरजग्गा बहाल कर
- जरिवाना आदि ।

- वडा कार्यालयहरूबाट सङ्कलित राजश्व अनलाइन प्रविधिबाट बिल काट्ने र उठेको रकम मासिक रुपमा बैंक दाखिला गर्ने गरिएको छ ।
- आर्थिक ऐनमा कर, शुल्क र दस्तुर राजश्व अधिकारका सबै शीर्षकहरूमा दर निर्धारण नभएको तथा उपयुक्त शीर्षकमा आम्दानी प्रविष्ट नगरिएको ।
- राजश्वको अनुमान र यथार्थ सङ्कलन बीचको तालमेल कमी रहेको छ ।
- मालपोत करको शुरुवात आगामी वर्ष देखि गर्नुपर्ने, र बहाल बिटौरी शुल्कको शुरुवात गर्नुपर्ने देखिएको छ ।
- घरले चर्चेको नम्बरी जग्गामा सम्पत्ति कर र त्यसभन्दा बाहेकको जग्गामा मालपोत कर र ऐलानी जग्गा तथा त्यस जग्गामा बनेको घरमा बहाल बिटौरी शुल्क लिनुपर्ने
- सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि बनाई लागु गर्नुपर्ने

गाउँपालिकाले राजश्व परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यका साथ देहाय अनुसारका प्रयासहरू भएका छन

- *राजश्व उप शाखा र ७ वटै वडामा राजश्व सङ्कलन सफ्टवेयरको प्रयोग गरिएको*
- *राजश्व उप शाखाको लागि अलग्गै कोठाको व्यवस्था गरी कम्प्युटरबाट बिल काट्ने प्रणालीको विकास भएको*

ङ) राजश्व सम्बन्धी डाटावेस, राजश्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र सोको प्रयोग

राजश्व सङ्कलनको लागि शहरी विकास मन्त्रालयबाट निर्माण गरिएको इन्फोटेक सफ्टवेयर प्रयोग गरिएको छ । यस सफ्टवेयरमा आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरिएका करका दरहरू प्रविष्ट गरिएका छन । सबै सेवाग्राहीको विवरण यस सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गरिएको छ । कुनै सेवाग्राहीको नामबाट खोजी गरेपछि नीजले तिर्नुपर्ने राजश्व रकम देखा पर्दछ र कम्प्युटर विलिङ्ग सिष्टमबाट विल उपलब्ध गराइन्छ ।

च) कप्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएका विभिन्न विषयका कर तथा गैर करका दरहरू सफ्टवेयरमा सेट गरिएको छ । कुन शीर्षकको राजश्व हो सोही अनुसार कम्प्युटरमा प्रविष्ट गर्नासाथ नीजले तिर्नुपर्ने शुल्क देखिन्छ । सबै वडामा यस किसिमको सफ्टवेयरको व्यवस्था गरिएको छ । वडाबाट सङ्कलन नगरिने घर नक्सा पास तथा घ वर्गको इजाजत पत्रको लागि गाउँपालिकाको राजश्व उप शाखाबाट सङ्कलन हुने गर्दछ ।

छ) नगद सङ्कलन र वैक दाखिला र अभिलेख व्यवस्थापन

राजश्व सङ्कलनको लागि ७ वटै वडा तथा गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट सङ्कलन गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ । वडाबाट सङ्कलन भएको रकम मासिक रुपमा बैंक खातामा जम्मा गर्दै आइएको छ ।

४.४ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन

गाउँपालिकाको विगत तीन आर्थिक वर्षको यथार्थ आय, चालु आ.व. २०७८/७९ को अनुमान र चैत्र १ गतेसम्मको सङ्कलित आयलाई तुलनात्मक रुपमा तलको तालिकामा देखाइएको छ । गत ३ आ.व.को यथार्थ आयको आधारमा वृद्धिदर पत्ता लगाइएको छ । विगतको तथ्यांकको आधारमा वृद्धिदर गणना गर्दा एक्सलमा LOGEST फर्मुलाको प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. २५ : विगतको घ आ.व.को यथार्थ र चालु आ.व.को अनुमान र प्राप्तिको अवस्था

राजश्व संकेत	विवरण	२०७५/७६ यथार्थ	२०७६/७७ यथार्थ	२०७७/७८ यथार्थ	वृद्धिदर	२०७८/७९ अनुमान	२०७८/७९ चैत्र १ गते सम्मको
क)	**कर तथा गैर कर राजश्व**	२२,१९६	२४,९३५	४६,६६५	४५	७१,०२५	११,८४०
१	**कर**	०	९,४६२	१४,१९४	०	१९,६००	४,६१०
११३१३	सम्पत्ति कर		०		०	४,५००	२,१६२
११३१४	भूमिकर (मालपोत)		४,५४८	६,६३४	०	५,०००	१,३९०
११३२१	घर बहाल कर		२,५४९	२,४४३	०	३,०००	७२१
११४५१	सवारी साधन कर		०	१	०		
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर				०		
११४७०	विज्ञापन कर			६०	०	१००	०
११६३२	जडीबुटी तथा कवाडी कर				०		
११३२२	बहाल बिटौरी शुल्क		५७३	२,०३०	०	२,५००	१७२
११४७९	अन्य मनोरञ्जन कर		१८		०		
११६९१	अन्य कर		१,१२९	२,७३१	०	३,५००	२०

राजश्व संकेत	विवरण	२०७५/७६ यथार्थ	२०७६/७७ यथार्थ	२०७७/७८ यथार्थ	वृद्धिदर	२०७८/७९	
						अनुमान	चैत्र १ गते सम्मको
१४६११	व्यवसाय कर		६४५	२९५	०	१,०००	१४५
२	**गैर कर**	०	**१५,४७३**	**३२,४७१**	०	**५१,४२५**	**७,२३०**
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर		३५४	४८०	०	१,०००	२४०
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय		६१६	८४६	०	१,५००	३५४
१४२१२	सरकारी सम्पत्ति बिक्रीबाट प्राप्त रकम				०		
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम				०		
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री				०		
	ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा बिक्री			२,८६५	०	२४,०००	०
	फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क				०		
१४२२१	न्यायिक दस्तुर		६२	७४		३००	३२
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी		१५		०		
१४२२४	परिक्षा शुल्क		९१	१२४		३२५	६३
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ति मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)		१,३६९	६९५	०	२,०००	४५७
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क		०	०	०		
१४२४२	नक्सापास दस्तुर		७१४	९९२	०	१,५००	५३८
१४२४३	सिफारिश दस्तुर		२,६४९	६,६८५	०	५,५००	२,२४८
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर		१४४	२३३	०	७५०	२०४
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर		१४७	१४८	०	७५०	१५२
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)		१,०५८	१,१०२	०	१,५००	५२९
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत				०		
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत		४०६	१,८११	०	२,७००	५६१
१४५२९	अन्य राजश्व		७,८४८	१६,८९६	०	१०,६००	२,०९२
ख.	**राजश्व बाँडफाँट**	**७३,७००**	**७६,१३२**	**४,२१२**	**-७६**	**८६,६३३**	**५६,४९१**
ख.१	***नेपाल सरकार***	**७३,७००**	**७३,०६४**	**०**	**०**	**८१,७१०**	**५३,९३४**
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	७३,७००	७३,०६४		०	४०,८५५	४१,६८६
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क				०	४०,८५५	१२,२४८
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त वन रोयल्टी				०		
	खानी तथा खनिज सम्बन्धी रोयल्टी				०		०
	अन्य स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी				०		
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर				०	०	०
ख.२	***प्रदेश सरकार***	**०**	**३,०६८**	**४,२१२**	**०**	**४,९२३**	**२,५५७**
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर				०		

राजश्व संकेत	विवरण	२०७५/७६ यथार्थ	२०७६/७७ यथार्थ	२०७७/७८ यथार्थ	वृद्धिदर	२०७८/७९	
						अनुमान	चैत्र १ गते सम्मको
११४५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर		३,०५०	४,२१२	०	४,९२३	२,५५७
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर		१८		०		
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर				०		
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**२७१,६०८**	**३८६,१४१**	**४०५,३७७**	**२२**	**३७३,४०६**	**२४१,०४७**
ग.१	***नेपाल सरकार***	**२५३,३३२**	**३७५,९४३**	**३८७,८७९**	**२४**	**३५४,०१८**	**२४०,३९७**
१३३११	समानीकरण अनुदान	१२६,४००	१४३,१२६	१४२,८९८	६	१५६,०८८	११४,८९४
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	१२६,९३२	२१५,३८६	२३४,९८१	३६	१८७,९३०	१२२,१६९
१३३१३	सशर्त अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१४	विशेष अनुदान चालु		६,४७५		०		
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु		१०,०००	१०,०००	०	१०,०००	३,३३४
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)		९५६		०		
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत				०		
ग.२	***प्रदेश सरकार***	**१८,२७६**	**७,३९८**	**१७,४९८**	**-२**	**१८,७३८**	**०**
१३३११	समानीकरण अनुदान	३,७७६	७,३९८	७,३९८	४०	८,६८८	
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	१४,५००		१००	०	५०	
१३३१३	सशर्त अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१४	विशेष अनुदान चालु				०		
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु			१०,०००	०	१०,०००	
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१८	अन्य अनुदान चालु				०		
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत				०		
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	०	२,८००	०	०	६५०	६५०
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		२,८००		०		०
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान				०	६५०	६५०
	कूल जम्मा	**३६७,५०४**	**४८७,२०८**	**४५६,२५४**	**११**	**५३१,०६४**	**३०९,३७८**

४.४.१ आन्तरिक राजश्व संरचनाको अवस्था

गाउँपालिकाको विगत ३ आ.व.को यथार्थ आन्तरिक आयको स्रोत अनुसारको संरचना तथा तिनको कूल आन्तरिक आयमा रहेको योगदान तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. २६ : कूल राजश्वमा शीर्षकगत योगदान (रु. हजारमा)

आय शीर्षक	२०७५/७६ को यथार्थ आय	२०७६/७७ को यथार्थ आय	२०७७/७८ को यथार्थ आय	वृद्धिदर	आ.व.२०७८/७९ को	
					अनुमान	चैत्र १ गते सम्मको आय
आन्तरिक आय	२२,१९६	२४,९३५	४६,६६५	४५	७१,०२५	११,८४०
राजश्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय	७३,७००	७६,१३२	४,२१२	-७६	८६,६३३	५६,४९१
वित्तीय हस्तान्तरण तथा अन्य अनुदान	२७१,६०८	३८६,१४१	४०५,३७७	२२	३७३,४०६	२४१,०४७
कूल आय	३६७,५०४	४८७,२०८	४५६,२५४	११	५३१,०६४	३०९,३७८

४.५ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

बुद्धशान्ति गाउँपालिका झापाको राजश्व परिचालनसँग सम्बन्धित समस्या तथा सवालहरू यस प्रकार रहेका छन ।

(१) **राजश्व सङ्कलन तथा बैंक दाखिला :** यस गाउँपालिकामा राजश्व इकाईबाट सङ्कलन भएको रकम दैनिक रुपमा बैंकमा जम्मा गरिने गरिएको छ। वडाबाट सङ्कलन भएको रकम सिधै बैंकमा जम्मा गर्दा एउटा शीर्षकमा सङ्कलन भएको रकम अर्को शीर्षकमा प्रविष्ट हुने गरेकोले त्यसलाई नियन्त्रण गर्न वडाबाट नगद ल्याएर राजश्व इकाईमा बुझाउने र राजश्व इकाइले उपयुक्त शीर्षकमा प्रविष्ट गर्ने गरिएको छ। यसो गर्दा मासिक रुपमा मात्र राजश्व बैंकमा दाखिला हुने गरेको छ। यसलाई सच्याउनु पर्ने देखिएको छ।

(२) **सामुदायिक वनबाट प्राप्त आय:** यस गाउँपालिकाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ६२ मा भएको प्रावधान अनुसार सामुदायिक वनबाट प्राप्त गर्ने आयमा ५ वटा सामुदायिक वन मध्ये ३ वटाबाट प्राप्त गरेको र २ वटा सामुदायिक वनबाट प्राप्त हुने क्रममा रहेको अवस्था छ। वन ऐन २०७६ दफा २२ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ६२ मा भएको प्रावधान अनुसारलाई तिर्नु नपर्ने भएता पनि यस गाउँपालिकाले सङ्कलन गरिरहेको छ।

(३) **फोहरमैला व्यवस्थापन :** फोहरमैला व्यवस्थापनकालागि यस गाउँपालिकाले ल्याण्डफिल्ड साइटको व्यवस्था गर्न सकेको छैन। सङ्कलन गरेको फोहरमैला हडिया खोलाको किनारमा फाल्ने गरिएको छ। फोहरमैला व्यवस्थापन कार्य गरिएता पनि शुल्क सङ्कलन गरिएको छैन।

(४) **खानेपानी महशुल :** खानेपानीको महशुल उपभोक्ता समितिले सङ्कलन गर्ने गरेको छ। गाउँपालिकाले तयार पारेको कार्यविधि अनुसार गाउँपालिकाले नै सङ्कलन गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ। आर्थिक ऐनमा यसका दरहरू निर्धारण नगर्दा खानेपानीको महशुल सङ्कलन गर्न नसकिएको अवस्था छ।

(५) **साना सवारी कर** : साना सवारी साधनको दर्ता तथा नवीकरण गर्ने अधिकार अन्तर्गते पावर टिलर प्रदेश सरकारको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्दछ। प्रदेश नं. १ को आर्थिक ऐनमा पावर टिलरको सवारी साधन कर सङ्कलन गर्ने अधिकार स्थानीय तहलाई दिइएको छ। तर स्थानीय सरकार सञ्चालन २०७४ मा साना सवारी साधन अन्तर्गत पावर टिलर पर्दैन। आर्थिक ऐनमा पावर टिलरको दर्ता तथा नवीकरण वापतको कर हटाउनु पर्ने देखन्छ।

परिच्छेद पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ। यस कार्ययोजनालाई कार्यपालिकाबाट स्वीकृत एवं बजेट व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

५.१ राजश्व सुधारका क्षेत्रहरू

राजश्व सुधारका लागि अपनाउनु पर्ने क्रियाकलापहरू तपशिलमा उल्लेख गरिएको छ। राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा प्रक्षेपित आय तथा हाल असुल भएको यथार्थ आय अवस्थाको फरक विश्लेषण गरी सुधारकोलागि उपायहरूको पहिचान गरिएको छ।

दायरा :

राजश्व सुधारको लागि संविधान तथा कानूनले व्यवस्था गरे अनुसार गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने राजश्वको शीर्षकको छनौट गरिएको छ। गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने राजश्व शीर्षकको सङ्कलन तथा परिचालन गर्ने सम्भावना के कस्तो छ सो को पहिचान गरिएको छ। करको आधार (सम्पत्ति, आय, वस्तु तथा सेवाको परिमाण, मूल्य र उपयोग)को पहिचान गरिएको छ। करदाता, उपभोगकर्ता,र सेवाग्राहीको पहिचान पश्चात तीनीहरूको एकिन तथ्याङ्क पत्ता लगाई त्यसको दायरा एकिन गरिएको छ।

दर :

करदाताको पहिचान पश्चात गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने करदातालाई करदाताको सामर्थ्यका आधारमा न्यायोचित ढंगबाट करको दर निर्धारण गर्दा गाउँपालिकाको विगतका आर्थिक ऐनको सहायता लिइएको छ। करको दर निर्धारण गर्दा समान दर, प्रगतिशिल वा अनुदारवादी के कस्तो छ सो को समिक्षा गरी सम्पत्ति करमा प्रगतिशिल करको आधारमा सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ। करको दर निर्धारण गर्दा तपशिलमा उल्लेखित विषयमा ध्यान दिइएको छ।

- छिमेकी स्थानीय सरकारको करको दरसँग तुलना गरिएको छ।
- नयाँ क्षेत्रको लागि शुरुमा करको दायरामा ल्याउनको लागि न्यून दरबाट विश्लेषण गरिएको छ।
- सम्पत्ति करलाई प्रगतिशिल करको दर अनुसार सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।
- सेवाको लागत असुली हुने गरी शुल्कको दर निर्धारण गरिएको छ।
- करदाताको कर तिर्न सक्ने क्षमता तथा सुविधाको स्तरको आधारमा करको दर निर्धारण गरिएको छ।
- विगत आ.व.मा लगाइएको कर तथा शुल्कको दरको आधारमा राजश्वका दरहरू निर्धारण गरी सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।
- प्रशासनिक सहजताको आधारमा करको दायरा निर्धारण गरी राजश्वको सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।
- सङ्कलन लागत भन्दा बढी असुली हुन सक्ने क्षेत्रको मात्र सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।
- व्यवसायलाई प्रतिकूल प्रभाव नपार्ने गरी करको कर निर्धारण गरिएको छ।
- करको दर निर्धारण गर्दा सम्पत्ति, आय, वस्तु तथा सेवाका आधारमा गरिएको छ।
- सेवा तथा दस्तुरको लागतका आधारमा करका दरहरू निर्धारण गरिएको छ।
- राजश्व सङ्कलनको अवस्थालाई विश्लेषण गरी करका दर निर्धारण गरिएको छ।
- सम्पत्तिको मूल्य तथा उपयोगको आधारमा करका दरहरूको निर्धारण गरी सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।

पुँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबार व्यवस्थापन :

करदाताको पहिचान, सङ्कलन निर्धारण तथा दायरा निश्चित गरी करका दरहरू न्यायोचित ढंगबाट निर्धारण पश्चात राजश्व प्रशासनमा सुधार ल्याउन नीतिगत व्यवस्था, संगठन संरचनामा सुधार भौतिक सुविधा, मानव संशाधन, प्रविधि र सफ्टवयर, सूचना तथा अभिलेख राख्नुपर्दछ। राजश्वको सुधारको लागि हरेक तथ्याङ्को अभिलेख राखि राजश्व चुहावट हुन नदिन अनुगमन गर्ने पद्धतिको सिफारिस गरिएको छ।

५.२ राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा

राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समाबेश भएका कतिपय क्रियाकलापहरूका लागि बजेट आवश्यक पर्ने हुन्छ। क्रियाकलाप गर्दा समय मै बजेटको व्यबस्था नभए प्रस्तावित क्रियाकलापसम्पन्न गर्न नसकिने हुँदा क्रियाकलाप छनौट गर्दा स्रोतको उपलब्धतालाई पनि ध्यान दिइएको छ। साथै बजेटको उपलब्धता अनुसार क्रियाकलापसम्पन्न हुने हुँदा समयअवधि निर्धारण गर्दा बजेटको उपलब्धतासँग पनि तालमेल हुने गरी निर्धारण गरिएको छ। यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाबाट उपलब्ध भएका र सहभागितामुलक छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरूका आधारमा तयार पारिएको गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २७ : राजश्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट रु ०००	जिम्मेवारी
(क) कर राजश्व				
सम्पत्ति कर	- सम्पत्ति कर सङ्कलनकालागि कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	- २०७९ मंसिर मसान्त	५०	- राजश्व इकाई राजश्व परामर्श समिति
भूमिकर (मालपोत)	- मालपोत करदाताको लगत तयार पार्ने - घुम्ती सेवा सञ्चालन गर्ने	२०८० असार मसान्तभित्र	२०	- राजश्व इकाई राजश्व परामर्श समिति
घरजग्गा बहाल कर	- घरजग्गा बहाल कर सङ्कलन कार्यविधि निर्माण गर्ने - घर तथा जग्गा बहालमा लगाउने घरधनीहरूको लगत सङ्कलन गर्ने।	२०७९ भाद्र मसान्तभित्र	२०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई लेखा शाखा - जिन्सी शाखा
व्यवसाय कर	- गाउँपालिकाभित्र रहेका व्यवसायीहरूको स्थलगत दर्ता र नवीकरण अभियान सञ्चालन गर्ने	२०७९ मंसिर मसान्त भित्र	१५	- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - वडा सचिवहरू - राजश्व इकाई
	- करको दायरामा नआएका व्यवसायीलाई गाउँपालिकामा दर्ताको लागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत आव्हान गर्ने - घरदैलो कार्यक्रम मार्फत व्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र दिने तथा कर असुली गर्ने	प्रत्येक आर्थिक वर्ष भरी नियमित रुपमा	२०	- राजश्व इकाई लेखा शाखा - वडा सचिवहरू
	- निर्धारित समय भन्दा ढिलो	प्रत्येक आर्थिक वर्ष	०	- गाउँपालिका

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट रु ०००	जिम्मेवारी
	कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने	भरी नियमित रुपमा		- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
	- उद्योग बाणिज्य संघ बुद्धशान्तिका प्रतिनिधिहरूसँग नियमित छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने	निरन्तर	१०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
विज्ञापन कर	- विज्ञापन सामग्रीहरूको तथ्यांक सङ्कलन गरी ठेक्काको न्यूनतम अंक कायम गर्ने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र	०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
साना सवारी साधन	- ई-रिक्सा, टांगा, ठेलाको दर्ता गाउँपालिकामा गराई दर्ता तथा नवीकरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने	आवश्यकतानुसार	०	- राजश्व इकाई - राजश्व परामर्श समिति
जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	- कवाडी सामानको कारोवार गर्ने सँग कवाडी करको बिक्री अनुसारको आय सङ्कलन गर्ने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र	२५	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
(ख) गैरकर राजश्व				०
बहाल बिटौरी शुल्क	- हाटबजारहरूलाई थप व्यवस्थित बनाई बहाल बिटौरी शुल्क पुनरावलोकन गर्ने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र	६०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
स्थानीय पूर्वाधार उपयोग सेवा	- फोहरमैला व्यवस्थापनकालागि ल्याण्डफिल्ड साइटको व्यवस्था गरी फोहर सङ्कलन सबै वडासम्म पुऱ्याएर सेवा शुल्क लगाउने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र	५०	- गाउँसभा, गाउँपालिका - राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
नक्सापास दस्तुर	- ग्रामिण क्षेत्र लगायत शहरी क्षेत्रमा नक्सापास अनिवार्य गराउने र अभिलेखीकरण तथा नियमित कार्यलाई तिब्रता दिने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र	०	- राजश्व परामर्श समिति - प्राविधिक शाखा - गाउँकार्यपालिका
अन्य दस्तुर तथा सेवा शुल्क	- गाउँपालिकामा बुझाउनु पर्ने विभिन्न कर दस्तुरहरूको बारेमा स्थानीय सञ्चार माध्यम मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने	आ.व. २०७८/०७९ भित्र	२०	- गाउँकार्यपालिका - लेखा शाखा - राजश्व इकाई
(ग) राजश्व प्रशासन				०
राजश्व सङ्कलन तथा अभिलेख	- राजश्वका सबै क्षेत्र समेट्ने गरी सफ्टवेयरमा करका दर अद्यावधिक गर्ने र करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गर्ने	आ.व.०७८ श्रावण भित्र	१५	- गाउँकार्यपालिका - राजश्व इकाई
सूचना तथा पारदर्शिता	- गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयहरू र बजार	मासिक रुपमा	१५	- गाउँकार्यपालिका

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट रु ०००	जिम्मेवारी
	क्षेत्रमा करबाट सङ्कलन भएको रकम खर्च हुने शीर्षक समावेश गरी फ्लेक्स प्रिन्ट बनाई टास्ने - गाउँपालिकाको आम्दानी र खर्च (विशेष गरी आन्तरिक राजश्व तथा तिनको उपयोग) नियमित रुपमा सार्वजनिक गर्ने			- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - लेखा शाखा - राजश्व इकाई वडा सचिवहरू
अनुगमन	- करदाताहरूको विवरण अद्यावधिक गर्ने छुटेका करदातालाई करदाताको सूचिमा समावेश गर्ने । - राजश्व अनुगमन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने - कर सङ्कलनमा हुन सक्ने चुहावटलाई ध्यानमा राखी अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाउने	- आ.ब.०७८/०७९ भित्र - अनुगमन प्रत्येक तीन महिनामा	२०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	- बढी कर तिर्ने वा अन्य किसिमका उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान गर्ने - कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा कर्मचारीहरूलाई पुरस्कृत गर्ने	वार्षिक रुपमा (गाउँ सभा गर्ने दिनमा)	१५	- प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत - कार्यपालिका
	कर सङ्कलन प्रणाली portal को निर्माण गरी सञ्चालन गर्ने	२०७८ भाद्र मसान्त सम्म	१००	राजश्व इकाई र सफ्टवेयर प्रदायक संस्था
	कर तिर्नकालागि Apps (Khalti, Esewa, IME Pay) को प्रयोगबाट तिर्न सकिने व्यवस्था मिलाउने	२०८० कार्तिक भित्र	१०	राजश्व इकाई, सुचना प्रविधि शाखा
	जम्मा		४६५	

स्रोतः गाउँपालिका स्तरीय कार्यशाला, २०७८

५.३ बजेट अनुमान

राजश्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरू मध्ये कतिपय कार्यालय सञ्चालन गर्दा नियमित रुपमा गर्न सकिने छ। केही क्रियाकलापहरू गाउँपालिकाको दैनिक कार्य सूचीमा पर्दैनन । दैनिक कार्य सञ्चालनमा नपरेका क्रियाकलापहरूलाई कामको अतिरिक्त भार पर्ने भएकाले त्यस्ता क्रियाकलापहरूकालागि बजेटको व्यवस्था गरिएको छ। यस कार्ययोजनामा सिफारिस गरिएका क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्न ४ लाख ६५ हजार रुपैया बजेटको आवश्यकता पर्ने अनुमान गरिएको छ ।

परिच्छेद छ : आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि गाउँपालिकाको राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ। राजश्व प्रक्षेपण गर्दा महालेखा परिक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ उल्लिखित शीर्षकगत रुपमा गरिएको छ। गाउँपालिकाको राजश्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ। यस प्रक्षेपणले गाउँपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ।

६.१ राजश्व प्रक्षेपणका विधिहरू

राजश्व प्रक्षेपणका आधार अनुसार राजश्व सुधार योजनामा कम्तिमा आगामी तीन वर्षको लागि राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ। राजश्वका स्रोतहरूलाई एकिकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ (संशोधन सहित) मा तोकिएको ढाँचा अनुसार आय प्रक्षेपण गरिएको छ। आय प्रक्षेपण गर्दा बस्तुगत विश्लेषण समेतका आधारमा सकेसम्म वास्तविकतासँग मेल खाने गरी गरिएको छ।

राजश्व प्रक्षेपण गर्दा तपशिलमा उल्लेखित विधिहरू प्रयागे गरिएको छ :

तथ्यांकिय आधार : करदाताको सङ्कलन, करको दर र विद्यमान दायरा सम्बनधी सूचना उपलब्ध भएको शीर्षकमा करदाता सङ्कलन × करको औसत दर × दायरामा ल्याउन सक्ने प्रतिशतबाट प्रक्षेपण गरिएको छ। जस्तै : सम्पत्ति कर, भुमिकर, ब्यवसाय कर, बहाल कर आदि।

विगतको राजश्व वृद्धिदर (Trend) को आधार : करदाता सङ्कलन सम्वन्धी सूचना प्राप्त हुन नसक्ने र समयानुकुल करका दर परिमार्जन हुँदै आएका स्रोतहरूमा विगतको राजश्वको वृद्धिदरलाई आधारमा प्रक्षेपण गरिएको छ। जस्तै : *नक्सापास, सिफारिस दस्तुर आदि।*

संभौताको आधार : कुनै शीर्षकमा आम्दानी प्राप्त हुने गरी विगतमा संभौता भएको अवस्थामा सोही सम्झौतालाई आधार मानी राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ। जस्तै *:विज्ञापन कर, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा बिक्री, बहाल बिटौरी शुल्क (हाटबजार) आदि।*

लमसम वृद्धिदर : स्थानीय तहको नियन्त्रणमा नभएका र संभौता पनि नभएका स्रोतहरू र राजश्व शीर्षक प्राप्तीको अवस्था हेरी केही अनुमानित प्रतिशतमा वृद्धि हुने देखिएमा अनुमानमा प्रक्षेपण गरिएको छ। मुल्य वृद्धि तथा जनसङ्ख्या वृद्धिको योग करिव १० प्रतिशत भएकोले सोलाई आधार मानी गत वर्ष प्राप्त आयमा सोही अनुपातमा वृद्धि गरी आय अनुमान गरिएको छ। उदाहरण : नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा अन्य संघसंस्थाबाटप्राप्त हुने अनुदान, राजश्व वाँडफाँड आदि।

अनुमान : कुनै आय स्रोत सम्बन्धी सूचना नभएको र विल्कुलै नयाँ स्रोतको हकमा अनुमानको आधारमा प्रक्षेपण गरिएको छ।

शुन्य प्रक्षेपण : कुनै सम्भावना नभएका आयका स्रोतहरू तथा राजश्व प्राप्त हुने एकीन नभएका स्रोतहरूको प्रक्षेपण गरिएको छैन।

६.२ राजश्व सङ्कलनमा पर्ने असरको प्रारम्भिक आँकलन

राजश्वको शीर्षकहरूको पहिचान गरी दायरा वृद्धि गर्दै जाँदा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा उल्लेख्य रुपमा प्रभाव पार्ने देखिन्छ। विगतका आ.व.मा दायरामा नआएका राजश्वका शीर्षकहरूको पहिचान गरी करका दायरामा ल्याउँदा राजश्वमा उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि हुने आकलन गरिएको छ। आगामी आ.व.मा आन्तरिक आयमा समावेश हुने प्रमुख शीर्षकहरू विश्लेषण तपशिलमा उल्लेख गरिएको छ :

क) व्यवसाय कर :

व्यवसाय करबाट यस गाउँपालिकाले राम्रो आम्दानी गर्दै आएको छ। गाउँपालिका भए पनि अधिकांश भाग गाउँले भरिएको यस गाउँपालिकामा आउँदा दिनमा बाटोघाटो लगायत अन्य पूर्वाधारको विकासले गाउँपालिकाको ग्रामिण क्षेत्रमा पनि विभिन्न किसिमका व्यवसायहरूको शुरुवात हुँदै गएको पाइन्छ। सबै व्यवसायीहरूलाई करको दायरामा ल्याउँदा व्यवसाय करमा उल्लेख्य मात्रामा आय सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ।

ख) घरजग्गा बहाल कर :

यस गाउँपालिकामा घरजग्गा बहाल कर विगतका आ.व.मा पनि सङ्कलन भई आएको छ। यो कर बढी मात्रामा व्यावसायिक प्रयोजन तथा संस्थागत रुपमा भाडामा दिने घरधनीबाट प्राप्त गरिंदै आएको छ। व्यक्तिगत प्रयोजनकोलागि भाडामा लगाउनेँलाई पनि करको दायरामा ल्याउँदा करको दायरामा वृद्धि हुनेछ र आगामी आर्थिक वर्षमा बहाल कर पनि वृद्धि हुँदै जाने अनुमान गरिएको छ।

ग) नक्सा पास दस्तुर :

विगतका आ.व.मा देखि नै नक्सापास दस्तुरको शुरुवात गरिएको छ। घर नक्सा पास गर्दा अनलाइन विधिबाट गर्नकालागि प्रदेश सरकारसँग पहल गरिरहेको छ। यस गाउँपालिकामा बाटोघाटो लगायत अन्य पूर्वाधारको विकास सँगै पक्की घर तथा भवनहरूको निर्माण हुँदै गएको पाइन्छ। बस्ती विकास शहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभुत निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार गाउँपालिकाबाट अनुमति नलिई निर्माण गरिएका घरहरूको घर नक्सा नियमित गर्दा, घरको अभिलेखीकरण गर्दा यस शीर्षकमा उल्लेख्य मात्रामा आय आर्जन हुने सम्भावना रहेको छ।

घ) घरजग्गा रजिश्ट्रेशन दस्तुर :

घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर कोभिड १९ को कारणले थला परेको भएता पनि गत आर्थिक वर्षमा उल्लेख्य मात्रामा सङ्कलन भएकोले आगामी वर्षहरूमा पनि घरजग्गा रजिष्ट्रेशनबाट उल्लेख्य मात्रामा आय वृद्धि हुँदै जाने आकलन गरिएको छ।

ङ) सम्पत्ति कर :

यस गाउँपालिकामा सम्पत्ति कर कार्यान्वयनमा नआएको वर्तमान अवस्थामा आगामी आ.व.देखि यस शीर्षकलाई पनि करको दायरमा ल्याउँदा राजश्वमा उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि हुनेछ।

च) बहाल बिटौरी शुल्क :

यस गाउँपालिकामा फोहरमैला व्यवस्थापन गरी शुल्कको सङ्कलन गर्दा आगामी आ.व.देखि राजश्वमा उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि भएको हुनेछ।

(छ) पर्यटकीय क्षेत्र :

यस गाउँपालिकाको वडा नं ७ मा भ्यू टावर निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको र विभिन्न ठाउँमा वनभोजकालागि उपयुक्त स्थानहरू रहेको छ। ती स्थानहरूमा भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन गरी आय आर्जन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ। यसबाट भविष्यमा गाउँपालिकामा राजश्व वृद्धि हुने देखिन्छ।

६.३ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात्को आगामी तीन वर्ष (आ.व.२०७९/८० देखि २०८१/८२) को लागि राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ। राजश्वको प्रक्षेपण गर्दा विगतका ३ आ.व. को राजश्व वृद्धिदर, चालु आ.व. मा गरिएको अनुमान र चालु आ.व.को चैत्र १ गतेसम्म सङ्कलन भएको आयका आधारमा गरिएको छ। गत आ.व.मा नसमेटिएका आयका शीर्षकहरूको हकमा राजश्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका कार्यक्रमले पार्ने प्रभावलाई मध्येनजर गरी तथ्याङ्कमा आधारित भएर गरिएको छ। स्थानीय तहको आय वृद्धिदर कम्तिमा पनि मूल्य वृद्धि, जनसङ्ख्या वृद्धि र सेवाग्राहीको सङ्कलनमा हुने वृद्धिसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी गरिएको छ। आय प्रक्षेपणका आधारहरूलाई शीर्षकगत रुपमा देहायअनुसार व्याख्या गरिएको छ।

तालिका नं. २८ : आगामी आ.व.हरूका लागि राजश्व प्रक्षेपणका आधारहरू (रु. हजारमा)

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७८/७९ कुल सम्भाव्यता	आगामी आ.व.हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
क.	**आन्तरिक आय तर्फ**	४७६२३	
११३१३	सम्पत्ति कर	१०६४२	आ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाको ८५ प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३१४	भूमिकर (मालपोत)	३५३३	आ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३२१	घर बहाल कर	५४५	आ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४५१	सवारी साधन कर	५००	आ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाका ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	०	अनुमान नगरिएको
११४७०	विज्ञापन कर	२१५	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११६३२	जडीबुटी तथा कवाडी कर	१००	अआ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३२२	बहाल बिटौरी शुल्क	३०००	आ.व. २०७९/८० को कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.को १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४७९	अन्य मनोरञ्जन कर	०	अनुमान नगरिएको

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७८/७९ कुल सम्भाव्यता	आगामी आ.व.हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
११६९१	अन्य कर	३५००	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४६११	व्यवसाय कर	६००	आ.व. २०७९/८० मा ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	५७७	आ.व. २०७९/८० मा ८० प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरूमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	१६८१	आ.व. २०७९/८० मा ब्याकहो लोडर, र सटर भाडाबाट प्राप्त हुने रकमको ९५ प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरूमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२१२	सरकारी सम्पत्ति बिक्रीबाट प्राप्त रकम	५०	आ.व. २०७९/८० मा फाराम, पुस्तक, नक्सा जस्ता सामग्रीहरूको बिक्रीबाट७० प्रतिशत संकलन हुने र त्यसपछि वार्षिक १० प्रतिशत वृद्धि हुँदै जाने
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	३०	कूल सम्भावनाको ६० प्रतिशत त्यस पछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	१४५	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत त्यस पछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
	ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा विक्री	७६९३	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ७० प्रतिशत त्यस पछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
	फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क	५००	आ.व. २०७९/८० मा ८० प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरूमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	८०	आ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	३०	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यस पछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ति मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)	६००	आ.व. २०७९/८० मा एकमुष्ट ५० हजार र त्यसपछि क्रमशः १० प्रतिशतले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	०	अनुमान नगरिएको
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	३५०१	आ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	५३९०	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	२७०	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७८/७९ कुल सम्भाव्यता	आगामी आ.व.हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१६२	आ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)	११२५	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले घट्दै जाने
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	३०	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२०००	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४५२९	अन्य राजश्व	११२५	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
ख.	**राजश्व बाँडफाँड**	**९५२९६**	
ख.१	***नेपाल सरकार***	***८९८८१***	
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	४४९४१	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्त:शुल्क	४४९४१	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त वन रोयल्टी	०	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
०	खानी तथा खनिज सम्बन्धी रोयल्टी	०	अनुमान नगरिएको
०	अन्य स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी	०	अनुमान नगरिएको
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	अनुमान नगरिएको
ख.२	***प्रदेश सरकार***	**५४१५**	
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	०	गत आ.व. मा प्राप्त भएको नदेखिंदा अनुमान नगरिएको
११४५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	५४१५	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	०	अनुमान नगरिएको
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	अनुमान नगरिएको
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**४१०७४७**	
ग.१	***नेपाल सरकार***	***३८९४२०***	
१३३११	समानीकरण अनुदान	१७१६९७	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	२०६७२३	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१३	सशर्त अनुदान पूँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	अनुमान नगरिएको

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७८/७९ कुल सम्भाव्यता	आगामी आ.व.हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	११०००	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	०	अनुमान नगरिएको
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
ग.२	***प्रदेश सरकार***	*२०६१२*	
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	९५५७	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१३	सशर्त अनुदान पूँजीगत	५५	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	११०००	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	*७१५*	
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	०	अनुमान नगरिएको
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	७१५	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
कूल जम्मा		**५५३६६६**	

६.४ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण

गाउँपालिकाको आगामी ३ वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण आय शीर्षकको सम्भाव्य आधार तथा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गरिएको छ। राजश्वको प्रक्षेपण गर्दा राजश्व कोडको आधारमा गरिएको छ।

तालिका नं. २९ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	२०७९/८० को प्रक्षेपण	२०८०/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण
क.	**आन्तरिक आय तर्फ**	४७०२१	७१७००	३८१०१	४२२०३	४६७६१
११३१३	सम्पत्ति कर	०	४,५००	९०४६	९९५०	१०९४५
११३१४	भूमिकर (मालपोत)	६,६३४	५,०००	३१८०	३४९८	३८४८
११३२१	घर बहाल कर	२,४४३	३,०००	४३६	४७९	५२७
११४५१	सवारी साधन कर	१	०	४५०	४९५	५४५
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	०	०	०	०	०
११४७०	विज्ञापन कर	६०	१००	१५०	१६५	१८२

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	२०७९/८० को प्रक्षेपण	२०८०/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण
११६३२	जडीबुटी तथा कवाडी कर	०	०	१००	११०	१२१
११३२२	बहाल बिटौरी शुल्क	२,०३०	२,५००	२४००	२६४०	२९०४
११४७९	अन्य मनोरञ्जन कर	०	०	०	०	०
११६९१	अन्य कर	२,७३१	३,५००	२१००	२३१०	२५४१
१४६११	व्यवसाय कर	२९५	१,०००	४८०	५२८	५८१
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	४८०	१,०००	४६२	५०८	५५९
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	८४६	१,५००	१५९७	१७५६	१९३२
१४२१२	सरकारी सम्पत्ति बिक्रीबाट प्राप्त रकम	०	०	३५	३९	४२
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	०	०	१८	२१	२४
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	०	०	१४५	१६७	१९२
	ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा विक्री	२,८६५	२४,०००	५३८५	६१९३	७१२२
	फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क	०	०	४००	४६०	५२९
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	७४	३००	८०	८८	९७
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	०	०	३०	३३	३६
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ति मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)	६९५	२,०००	६००	६६०	७२६
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	०	०	०	०	०
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	९९२	१,५००	३१५१	३४६६	३८१३
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	६,६८५	५,५००	४३१२	४७४३	५२१८
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	२३३	७५०	२१६	२३८	२६१
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१४८	७५०	१३०	१४३	१५७
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)	१,१०२	१,५००	९००	९९०	१०८९
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	०	०	२४	२२	१९
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१,८११	२,७००	१६००	१७६०	१९३६
१४५२९	अन्य राजश्व	१६,८९६	१०,६००	६७५	७४३	८१७
ख.	**राजश्व बाँडफाँड**	४,२१२	८६,६३३	१०४,२८४	११४,७१३	१२६,१८४
ख.१	***नेपाल सरकार***	*०*	*८१७१०*	*९८८६९*	*१०८७५६*	*११९६३२*
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	०	४०,८५५	४९४३५	५४३७८	५९८१६
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	०	४०,८५५	४९४३५	५४३७८	५९८१६
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त वन रोयल्टी	०	०	०	०	०
०	खानी तथा खनिज सम्बन्धी रोयल्टी	०	०	०	०	०
०	अन्य स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी	०	०	०	०	०
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	०	०	०	०
ख.२	***प्रदेश सरकार***	४२१२	४९२३	५४१५	५९५७	६५५३
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	०	०	०	०	०

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	२०७९/८० को प्रक्षेपण	२०८०/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण
११४५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	४,२१२	४,९२३	५४१५	५९५७	६५५३
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	०	०	०	०	०
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	०	०	०	०
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	४०५३७७	३७३४०६	४२३८२७	४६६२०९	५१२८३०
ग.१	***नेपाल सरकार***	*३८७८७९*	*३५४०१८*	*४०२५००*	*४४२७५०*	*४८७०२५*
१३३११	समानीकरण अनुदान	१४२,८९८	१५६,०८८	१५७२००	१७२९२०	१९०२१२
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	२३४,९८१	१८७,९३०	१८५४००	२०३९४०	२२४३३४
१३३१३	सशर्त अनुदान पूँजीगत	०	०	२९९००	३२८९०	३६१७९
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	०	९०००	९९००	१०८९०
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	१०,०००	१०,०००	११०००	१२१००	१३३१०
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	०	०	१००००	११०००	१२१००
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	०	०	०	०	०
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	०	०	०	०
ग.२	***प्रदेश सरकार***	*१७४९८*	*१८७३८*	*२०६१२*	*२२६७३*	*२४९४०*
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	७,३९८	८,६८८	९५५७	१०५१२	११५६४
१३३१३	सशर्त अनुदान पूँजीगत	१००	५०	५५	६१	६७
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	०	०	०	०
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	१०,०००	१०,०००	११०००	१२१००	१३३१०
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	०	०	०	०
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	*०*	*६५०*	*७१५*	*७८७*	*८६५*
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	०	०	०	०	०
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	०	६५०	७१५	७८७	८६५
	कूल जम्मा	४५६६१०	५३१७३९	५६६२१२	६२३१२६	६८५७७६

परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा

७.१ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण शारांश

कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदानको विश्लेषण गर्दा गत वर्ष १०.३१ प्रतिशत र चालु आ.व.को अनुमान १३.४८ प्रतिशत देखिन्छ। आ.व. २०८१/८२ मा आन्तरिक आय कुल कायको ६.८२ प्रतिशत हुन सक्नेछ। आय शीर्षकको सम्भाव्य आधार तथा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको ३ वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण शारांशमा तल दिइएको छ।

तालिका नं. ३० : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण शारांश (रु. हजारमा)

क्र. सं.	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	प्रक्षेपित आय(आगामी तीन आ.व.को)		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
क.	**आन्तरिक आय**	४७०२१	७१७००	३८१०१	४२२०३	४६७६१
ख.	**राजश्व बाँडफाँट**	४२१२	८६६३३	१०४२८४	११४७१३	१२६१८४
	नेपाल सरकार	*३८७८७९*	*३५४०१८*	*४०२५००*	*४४२७५०*	*४८७०२५*
	प्रदेश सरकार	*४२१२*	*४९२३*	*५४१५*	*५९५७*	*६५५३*
ग.	**अनुदान तथा वित्तिय हस्तान्तरण**	४०५३७७	३७३४०६	४२३८२७	४६६२०९	५१२८३०
	संघीय सरकार	*३८७८७९*	*३५४०१८*	*४०२५००*	*४४२७५०*	*४८७०२५*
	प्रदेश सरकार	*१७४९८*	*१८७३८*	*२०६१२*	*२२६७३*	*२४९४०*
	अन्य आन्तरिक अनुदान	*०*	*६५०*	*७१५*	*७८६.५*	*८६५.१५*
	जम्मा	४५६६१०	५३१७३९	५६६२१२	६२३१२६	६८५७७६
कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशत)		१०.३०	१३.४८	६.७३	६.७७	६.८२

७.२ आय प्रक्षेपणको तुलनात्मक विश्लेषण

यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आय, राजश्व बाँडफाँट, अनुदान तथा वितीय हस्तान्तरण सम्बन्धी विवरण यस प्रकार रहेको छ।

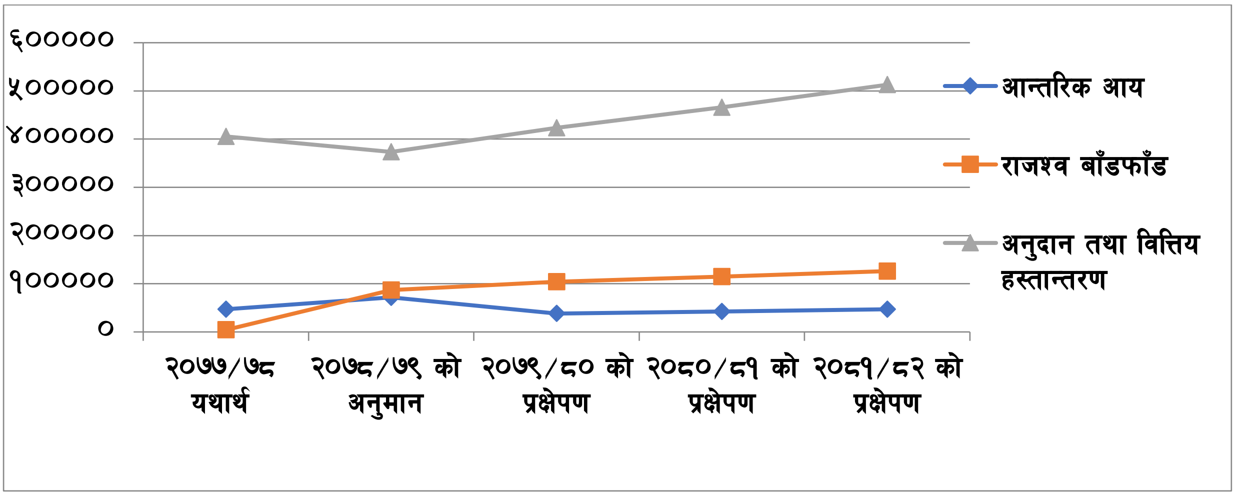

७.३ नतिजा तालिका

राजश्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्दा यस गाउँपालिकाको तपशिलमा उल्लेखित असर, प्रतिफल प्राप्त गरेको हुनेछ ।

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष (२०७७/७८)	आधार वर्ष (२०८१/८२)
असर	कूल बजेटमा आन्तरिक राजश्व वा करको हिस्सामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	आन्तरिक आय	रु ०००	४७०२१	४६७६१
		आन्तरिक आयको हिस्सा	प्रतिशत	१०.३०	६.८२
(क)	**कर राजश्व**				
प्रतिफल १	सम्पत्ति कर सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण तथा करदाताको अभिलेख तयार भएको हुनेछ ।	सम्पत्ति कर तिर्ने करदाता	सङ्ख्या	८९२०	१२५१८
		कार्यविधि	सङ्ख्या	०	१
प्रतिफल २	मालपोत सङ्कलन कार्यविधि निर्माण भई जग्गाको मूल्य अनुसारको दर निर्धारण भएको हुनेछ ।	मालपोत तिर्ने करदाता	सङ्ख्या	८९२०	१३२७६
		कार्यविधि	सङ्ख्या	०	१
प्रतिफल ३	मालपोत करदाताको अभिलेख तयार भई करका दर सफ्टवेयरमा समावेश भएको हुनेछ ।	सफ्टवेयरमा समावेश भएको करदाता	सङ्ख्या	८९२०	१३२७६
प्रतिफल ४	घरजग्गा बहाल करको कार्यविधि तयार भई सफ्टवेयर तयार भएको हुनेछ ।	कार्यविधि	सङ्ख्या	०	१
प्रतिफल ५	घर तथा जग्गा बहालमा लगाउने घरधनीहरूको लगत सङ्कलन भएको हुनेछ ।	बहाल कर तिर्ने करदाता	सङ्ख्या	२१२	३४१
प्रतिफल ६	सबै व्यवसायीहरू व्यवसाय करको दायरामा आएका हुनेछन् ।	व्यवसायीहरूको स्थलगत दर्ता र नवीकरण अभियान	वार्षिक	०	३४१
		सार्वजनिक सञ्चार माध्यमबाट मार्फत आव्हान	वार्षिक	०	१
		दर्ता भएका व्यवसाय	सङ्ख्या	३४१	३४१
		उद्योग बाणिज्य संघका प्रतिनिधिहरूसँग छलफल र अन्तरक्रिया	पटक	नियमित	
प्रतिफल ७	घरदैलो कार्यक्रम मार्फत व्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र वितरण तथा कर असुली कार्य सञ्चालनमा आएको हुनेछ ।	घरदैलो कार्यक्रम	पटक	०	१
(ख)	**गैरकर राजश्व**				
प्रतिफल १	स्थानीय पूर्वाधार उपयोग सेवा शुल्क असुल भएको हुनेछ ।	पर्यटकीय तथा धार्मिक क्षेत्रमा पूर्वाधार	सङ्ख्या	०	१
		बस पार्क तथा पार्किङ्ग स्थल	सङ्ख्या	०	१

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष (२०७७/७८)	आधार वर्ष (२०८१/८२)
		फोहरमैला व्यवस्थापन सङ्कलन घरधुरी	सङ्ख्या	०	५००
प्रतिफल २	ग्रामिण क्षेत्र लगायत शहरी क्षेत्रमा नक्सापास तथा अभिलेखीकरण कार्य अनिवार्य रुपमा सञ्चालनमा आएको हुनेछ ।	नक्सा पास भएका घर वार्षिक	सङ्ख्या	१४७	१६०
		अभिलेखीकरण भएका घर (वार्षिक)	सङ्ख्या		२००
ग)	**तथ्याङ्क व्यवस्थापन राजश्व परिचालन**				
प्रतिफल १	कर दाता शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।	करदाता शिक्षा कार्यक्रम	वार्षिक	०	१
(घ)	**राजश्व प्रशासन**				
प्रतिफल २	करदाताहरूको विवरण अद्यावधिक गरी छुटेका करदातालाई करदाताको सूचिमा समावेश भएका हुनेछन् ।	कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा कर्मचारीहरूलाई पुरस्कृत गर्ने	पटक	०	१
	करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।	बढी कर तिर्ने वा अन्य किसिमका उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान कार्यक्रम	पटक	०	१
		कर्मचारीहरूलाई तालिम सञ्चालन(वार्षिक)	पटक	०	३

परिच्छेद आठ : कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

८.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यस दस्तावेजको परिच्छेद ५ मा उल्लेखित राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याएको खण्डमा मात्र प्रक्षेपणमा उल्लेख गरिएको लक्ष पुरा हुन सक्दछ। कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका कार्यहरू सम्पन्न गर्न गाउँपालिकाले आफ्नै बजेट तथा अन्य सहयोगी निकाय तथा परियोजनाहरूबाट पनि सहयोग लिन सक्नेछ। गाउँपालिकाले आफ्नो वार्षिक योजना तथा बजेटमा राजश्व सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत निम्न क्रियाकलापहरू सञ्चालनका लागि बजेट व्यवस्था गर्न आवश्यक देखिन्छ।

- राजश्व उप शाखा तथा वडा कार्यालयमा जडान गरिएको सफ्टवेयरमा आयका सबै शीर्षकहरूको दर समावेश गर्ने
- सम्पत्ति कर, मालपोत कर, घरजग्गा बहाल कर, तथा बहाल बिटौरी शुल्कको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कार्यविधिहरू तयारी
- करदाता शिक्षा कार्यक्रम तथा राजश्व सङ्कलन शिविर सञ्चालन
- कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तथा कर्मचारी प्रोत्साहन प्याकेज
- पार्किङ शुल्क तथा पर्यटन शुल्कको स्रोतहरूको विस्तृत सम्भाब्यता अध्ययन
- राजश्व सङ्कलनको अनुगमन

गाउँपालिकालाई प्रदान गरिएको राजश्व अधिकारहरू मध्ये कतिपय अधिकारहरू विगतदेख नै उपयोग गरिँदै आएको छ। विगतका आ.व.मा नसमेटिएका राजश्वका अधिकारहरूमध्ये आय सङ्कलन हुन सक्ने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ।

८.२ श्रोत व्यवस्थापन

यस राजश्व सुधार कार्ययोजनामा प्रस्तावित राजश्व सुधारका कार्यहरूलाई कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले आगामी आ.व.को वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ। यसका अलावा प्रस्तावित कार्यहरूलाई नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, विकास साझेदार निकाय तथा निजी संघ/संस्थाहरूसँग समेत समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गरी कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

८.३ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा गरिएको व्यवस्था अनुसार यस राजश्व सुधार कार्ययोजनाले राजश्व परामर्श समितिलाई राजश्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी अन्तरिक आम्दानीका स्रोतहरू पहिचान गर्न र स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आय अनुमान गर्ने कार्यमा सहयोग गर्दछ।

बुद्धशान्ति गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजनाले निर्धारण गरेको अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्न कार्ययोजनामा तय गरिएका कार्यनीति र कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि स्थानीय राजश्व परामर्श समितिलाई बढी जिम्मेवारी बनाईनेछ। साथै स्थानीय राजश्व परामर्श समितिलाई सहजीकरण गर्न अध्यक्षको संयोजकत्वमा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रगति सम्बन्धी अनुगमन गर्न एक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति गठन गरिनेछ।

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको संरचना :

१)	अध्यक्ष	:	संयोजक
२)	उपाध्यक्ष	:	उपसंयोजक
३)	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	:	सदस्य
४)	आर्थिक विकास समिति संयोजक	:	सदस्य
५)	प्रतिनिधी, बुद्धशान्ति उद्योग बाणिज्य संघ	:	सदस्य
६)	प्रतिनिधि, नागरिक समाज वा टोल विकास संस्था	:	सदस्य
७)	राजश्व उप शाखा प्रमुख	:	सदस्य सचिव

उद्योग बाणिज्य संघ र नागरिक समाजको तर्फका प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्यलाई यस समितिले निर्णय गरी आमन्त्रित सदस्यका रुपमा समितिमा समावेश गर्न सक्नेछ ।

गाउँकार्यपालिकाले आवश्यकता महशुश गरेमा अन्य विषय विज्ञ व्यक्तिहरूलाई पनि आमन्त्रित सदस्यका रुपमा समितिमा राख्न वा समितिको बैठकमा बोलाई आवश्यक सल्लाह सुझाव लिन सक्नेछ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको बैठक कम्तिमा चौमासिक रुपमा बस्नेछ तर समितिले आवश्यकता ठानेमा आवश्यकता अनुसार जतिपटक पनि बैठक बस्न सक्नेछ ।

अनुगमन समितिले निम्नानुसार कार्य गर्नेछ ।

- राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समाबेश भएका क्रियाकलापहरूका लागि आवश्यक पर्ने बजेटको व्यवस्थाका लागि आवश्यक कार्य गर्ने र गाउँसभाबाट परित गराउने ।
- सबै क्रियाकलापहरूलाई अलग अलग रुपमा बजेट विनियोजन गर्न संभव नभएको अवस्थामा कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि एकमुष्ठ बजेटको माग गर्ने ।
- स्वीकृत कार्ययोजनामा समावेश भएका क्रियाकलाप छुट्याई जिम्मेवार सम्बद्ध शाखा/उप शाखाका कर्मचारीलाई जिम्मेवारी तोक्ने ।
- जिम्मेवार शाखा वा कर्मचारीले आफुसँग सम्बन्धित कार्यजिम्मेवारी पुरा गरे नगरेको अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।
- जिम्मेवार शाखा/उप शाखा वा पदाधिकारीहरूबाट उनीहरूको जिम्मेवारी भित्रका क्रियाकलापको प्रगति विवरण चौमासिक रुपमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत सङ्कलन गरी समीक्षा गर्ने ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिबाट प्राप्त सुझावहरूलाई राजश्व परामर्श समितिमा वा गाउँकार्यपालिकाको बैठकमा पेश गरी आवश्यक कार्वाही गराउने ।
- राजश्व सुधार कार्ययोजनामा भएको क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक परेमा क्रियाकलाप संसोधन वा थप गर्न तथा जिम्मेवारीहरूको हेरफेर गर्नको लागि राजश्व परामर्श समिति समक्ष सिफारिस गर्ने ।

प्रक्षेपित राजश्व असुलीमा देखिएका समस्याहरूको समधानका लागि आवश्यक कार्यका लागि गाउँकार्यपालिकामा प्रस्ताव पेश गर्नुपर्नेछ । यो राजश्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था सिफारिश गरिएको छ ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमनः

यो राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनकालागि प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व उप शाखा तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरू तथा वडा सचिवहरूलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ । गाउँपालिकाले कम्तिमा महिनाको एक पटक बैठक बसी कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन भए नभएको, राजश्व असुलीको लक्ष्य अनुसार असुली भए नभएको, लक्ष हासिल गर्ने दिशातर्फ उन्मुख भए नभएको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत एवं कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

(ख) राजश्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कनः

राजश्व परामर्श समितिले राजश्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा आय सङ्कलनको अवस्थाको नियमित अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई चौमासिक रुपमा आवश्यक परामर्श प्रदान गर्नुपर्दछ। त्यसैगरी आगामी आ.व.को लागि आयको अनुमान गर्नुभन्दा पूर्व विगतको आर्थिक ऐनको मूल्याङ्कन गरी आयका स्रोत, दर तथा दायरा र व्यवस्थापनमा हेरफेर गर्नुपर्ने भएमा सुधारकालागि क्रियाकलापसिफारिश गर्ने र त्यसैको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ। यसका अतिरिक्त आर्थिक वर्षको समाप्ती पश्चात राजश्व सुधार योजनाको समिक्षा गर्नुपर्दछ।

(ग) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कनः

कार्यपालिकाको बैठकले राजश्व परामर्श समितिले प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ। समितिले प्रस्तुत गरेका सुझावहरूमा आवश्यक छलफल गरी राजश्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नुपर्ने भएमा आवश्यक निर्णय गर्नुपर्दछ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कनः

राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनको पश्चात आन्तरिक राजश्वमा के कति सुधार भयो वा सुधारोन्मुख छ भनी गाउँपालिकाले गरेको राजश्वको प्रक्षेपणलाई आधार मानेर सङ्घीय अर्थ मन्त्रालय तथा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमन गर्न सक्नेछन।

अनुसूचीहरू

अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरू

सन्दर्भ सामग्री	अध्ययनको विषय क्षेत्र
नेपालको संविधान	- राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँट (भाग ५: धारा ५६ देखि ६० सम्म) - स्थानीय आर्थिक प्रणाली (भाग १९ : धारा २२८ देखि २३० सम्म) - संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको अधिकार सूची (अनुसूची ५ देखि ९ सम्म)
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	- गाउँ/नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार (परिच्छेद: ३) - गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको वित्तिय अधिकार क्षेत्र (परिच्छेद: ९) - गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको आर्थिक कार्य प्रणाली (परिच्छेद: १०)
अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४	- राजश्वको अधिकार (परिच्छेद: २) - राजश्वको बाँडफाँट (परिच्छेद: ३) - अनुदानको व्यवस्था (परिच्छेद: ४) - वैदेशिक सहायता तथा ऋण (परिच्छेद: ५) - आय व्ययको प्रक्षेपण गर्ने (दफा: १८) - राजश्व प्रस्ताव तयार गर्ने (दफा: १९) - वित्तिय अनुशासन (परिच्छेद: ८) - नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले लगाउन सक्ने कर (अनुसूची - १, २ र ३) - प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (अनुसूची -४)
राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४	- प्राकृतिक स्रोतको परिचालन, राजश्व बाँडफाँट तथा अनुदान (परिच्छेद ४)
केही नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन	- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी विषयमा भएका गरिएका संशोधनहरू
नेपाल सरकारको वार्षिक वजेट वक्तब्य र आर्थिक ऐनहरू	- स्थानीय तहको राजश्व अधिकार क्षेत्रमा भएका वा हुने संशोधित प्रावधानहरू
प्रदेश सरकारको वार्षिक वजेट वक्तब्य र प्रदेश आर्थिक ऐनहरू	- स्थानीय तह र प्रदेश सरकारबीच साझा अधिकार सूचीका विषयमा प्रदेश कानूनले गरेका व्यवस्थाहरू
एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४	- स्थानीय तहको राजश्व प्रक्षेपणको ढाँचामा एकरुपताका लागि
स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण (प्रोफाईल)	- स्थानीय तहको राजश्व अधिकार क्षेत्रमा पर्ने स्रोतहरूको आधार (Base) बारेको सूचना र तथ्याङ्क ।
स्थानीय तहका विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको योजना, बजेट तथा कार्यक्रमहरू	- स्थानीय राजश्व र आयको प्रबृत्ति विश्लेषण
संघ तथा प्रदेशले उपलब्ध गराएका कार्यविधि, दिग्दर्शन, ऐन कानुनका नमुनाहरू	- स्थानीय तहको राजश्व अधिकारको उपयोगका लागि कानूनी र नीतिगत व्यवस्था
अन्य स्थानीय तहले विगतमा तर्जुमा गरेका कार्ययोजनाहरू	- सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा
अन्य दस्तावेजहरू	- सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा

अनुसूची २ : तथ्याङ्क र सूचना सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिएको सूची तथा फारम

राजश्व सुधार कार्ययोजना(RIAP)

तथ्याङ्क सङ्कलन फारम

.....................................**गाउँ/नगरपालिका**

क. राजश्वका स्रोतहरू तथा हालको परिचालन अवस्था

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावना भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको	सङ्कलन भएको/नभएको	कैफियत
क.१	**कर तर्फ**				
१	सम्पत्ति कर				
२	भूमिकर (मालपोत)				
३	घर जग्गा बहाल कर				
४	व्यवसाय कर				
५	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)				
६	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर				
७	विज्ञापन कर				
क.२.	**अन्य राजश्व**				
	शुल्क, सेवा शुल्क तथा महशुल				
१	बहाल बिटौरी शुल्क				
२	पार्किङ्ग शुल्क				
३	पर्यटन शुल्क				
४	परिक्षा शुल्क				
५	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क				
६	केबलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क				
७	ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क				
८	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क				
९	अस्पताल सञ्चालन				
१०	एम्बुलेन्स सञ्चालन				
११	दमकल सञ्चालन				
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
१३	स्थानीय खानेपानी महसुल				
१४	स्थानीय विद्युत महसुल				
	दस्तुर				
१	नक्सापास दस्तुर				
२	सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर				

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावना भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको	सङ्कलन भएको/नभएको	कैफियत
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर				
४	नाता प्रमाणित दस्तुर				
५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर				
	बिक्री तथा अन्य आय				
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री				
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिकी				
३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम				
४	सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त				
५	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय				
६	न्यायिक दण्ड जरिवाना				
७	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना				
८	अन्य राजश्व				

ख. करदाता तथा कर सङ्कलन सम्बन्धी विवरण

क.सं.	आयका प्रकार	हाल सम्म दर्ता भएको सङ्ख्या	गत आ.व. २०७६/०७७		कैफियत
			कर तिर्नेको सङ्ख्या	सङ्कलित रकम	
१	सम्पत्ति कर				
२	भूमिकर (मालपोत)				
३	घर जग्गा बहाल कर				
४	व्यवसाय कर				
५	सवारी कर				

ग. राजश्वमा आधारित तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू

ग.१ भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित सङ्ख्या	बहालमा भएको सङ्ख्या	औसत मासिक बहाल दर
१	व्यापारीक प्रयोजनकालागि निर्मित भवन/घरहरू *(नोट: नीजि अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथ क्याम्पस आदी)*			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरू			
३	आवासिय भवन/घरहरू			
	कच्ची घरहरू (कच्चीजोडाई तथा छाना)			
	अर्ध कच्ची घरहरू (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएका)			
	पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर (Without RCC Frame Structure)			
	पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर (With RCC Frame Structure)			
जम्मा				

ग.२ जग्गा सम्बन्धी विवरण *(नोट: जग्गाको उपयोगिता तथा मूल्याङ्कनका आधारमा वर्गिकरण गर्ने ।)*

क.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मूल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१				
२				
३				
जम्मा				

ग.३ सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सवारी साधन	अनुमानित सङ्ख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा, ई रिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

ग.४ व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	सानालगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमा, मनि टर्नास्फर आदि)				
३	व्यापारिक मल, सपिङ सेन्टर				
४	संस्थागत विद्यालय तथा कलेज				
५	नीजि अस्पताल				
६	होटल तथा रिसोर्ट				
७	डिलर तथा थोक विक्रेता				
८	अन्य व्यवसायहरू				

ग.५ विक्री गर्ने बस्तु सँग सम्बन्धित विवरण

क्र.सं.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	बस्तुहरू	कुल उत्खनन तथा बिक्री योग्य परिमाण	कैफियत
१		स्लेट		
		ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा		
		माटो		
		काठ, दहत्तर बहत्तर		
२		स्लेट		
		ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा		
		माटो		
		काठ, दहत्तर बहत्तर		

ग.६ जडीबुटी तथा कवाडी वस्तुको व्यवसायिक उपयोग

क्र.सं.	वस्तुहरू	इकाई	अनुमानित सङ्कलन परिमाण	बजार बिक्री मुल्य
क.	जडीबुटी जन्य बस्तुहरू			
ख.	कवाडी जन्य बस्तुहरू			

ग.७ नक्सापास सम्बन्धि विवरण (प्राविधिक शाखा)

१	नक्सापास लागु भएको मिति			
क्र.सं.	**विवरण**	हाल सम्म (जम्मा)	**आ.व. २०७६।७७ मा**	चालु आ.व.मा हुन सक्ने अनुमान
२	नक्सा पास सङ्ख्या			
३	अभिलेखीकरण सङ्ख्या			
४	औसत नक्सापास हुने घरको क्षेत्रफल (वर्ग मिटर)			
	नक्सापास बापत सङ्ख्या हुने औसत दस्तुर			
५	**हालसम्म नक्सापास भएको सबैभन्दा ठुलो संरचना**			
	क्षेत्रफल			
	नक्सापास भएको आर्थिक वर्ष			
	नक्सापास दस्तुर			

घ. सम्पत्ति परिचालन (जिन्सी शाखा)

घ.१.स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क्र.सं.	जग्गा रहेका स्थान	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)	कैफियत
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

घ.२. स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

घ.३. स्वमित्वमा रहेका र बहालमा भएका मेसिन, औजार तथा अन्य उपकरण

क्र.सं.	मेसिन, औजार तथा अन्य उपकरण	विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

ङ. निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको सम्भावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)	कैफियत
१	फोहरमैला व्यवस्थापन					
२	खानेपानी / धारा					
३	बिजुली					
४	ढल निकास					
५	सडक बत्ति					
६	सार्वजनिक शौचालय					
७	पार्क					
८	पर्यटकिय स्थल					
९	हाटबजार					
१०	पशु बधशाला					
११	बसपार्क					
१२	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र					
१४	एम्बुलेन्स सञ्चालन					
१५	दमकल सञ्चालन					

च. ठेक्का कायम भई वा अमानतबाट आय सङ्कलनको अवस्था

क्र.सं.	विवरण	स्थल	गत आ.व. २०७६/०७७		चालु आ.व. २०७७/०७८		
			परिमाण	ठेक्का लागेको /सङ्कलन भएको रकम	परिमाण	न्युनतम ठेक्का रकम	ठेक्का लागेको /सङ्कलन भएको रकम
१	स्लेट						
२	ढुङ्गा, गिट्टी , वालुवा, माटो						
३	काठ, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर						
४	विज्ञापन						
५	हाटबजार						
६							

अनुसूची ३ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरूको उपस्थिति

आज मिति २०७८ साल चैत्र १ गते यस [illegible] गाईघाटमा प्रदेश प्रशासन केन्द्र प्रदेश नं. १ को आर्थिक [illegible] उद्योग तथा श्री [illegible] एण्ड रिसर्च सेन्टर प्रा. लि. काठमाडौंको प्राविधिक सहयोगमा [illegible] [illegible] [illegible] तर्फबाट उपस्थित अभिमुखीकरण [illegible] [illegible] एवं [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] श्री हिरा [illegible]को अध्यक्षतामा देहाय बमोजिम उपस्थित भयो।

श्री हिरा [illegible] - गा. पा. उपाध्यक्ष (अध्यक्ष) -
श्री [illegible] - गा. पा. [illegible] (प्र. अ.) -
श्री [illegible] [illegible] प्र. अ. गा.
श्री [illegible] [illegible] [illegible] वडा नं. १
श्री [illegible] [illegible] २
श्री [illegible] [illegible] " ३
श्री [illegible] [illegible] " ४
श्री [illegible] [illegible] " ५
श्री [illegible] [illegible] " ६
श्री [illegible] [illegible] " ७
श्री [illegible] [illegible] [illegible] (ISRC) -
श्री [illegible] [illegible] " [illegible] (ISRC) -
श्री [illegible] [illegible] गा. पा. [illegible] -
श्री पुरण लहेरी [illegible]
श्री ज्योतिकुमार दहाल, सहायकस्तर पाँचौं (इ. इ.)
श्री दुर्योधन सिंह राजपूत, कम्प्युटर अपरेटर
श्री [illegible] अधिकारी सहायकस्तर पाँचौं ([illegible])
श्री निर्मला आचार्य सहायकस्तर (पाँचौं)
श्री [illegible] [illegible], [illegible]
श्री [illegible] " "
श्री [illegible] [illegible] [illegible] पाँचौं
श्री [illegible] राई स. पाँचौं
श्री [illegible] [illegible] ३ नं. वडा सचिव
श्री [illegible] [illegible] - ६ नं. वडा सचिव

श्री उद्धव प्रसाद ढकाल - वडा सचिव - ५

श्री हरि कुमार प्रधान " " - १

श्री दिपा देवी उपाध्याय पोखरेल रोजगार संयोजक

श्री लोकमाया बानिया वडा सचिव - २

श्री राजकुमार बयोपाले वडा सचिव ४

श्री यमुना थापा गाउँ का पा स १

श्री दुर्गा पोखरेल कुँगेल का पा सहायक कु शा २

श्री प्रदत्त कुमार उड्डेल अधिकृत द्वितीय

अनुसूची ४ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू

कार्यक्रममा सहभागीहरू

उपाध्यक्ष मिरा भुर्तेल कार्यक्रमको बारेमा सम्बोधन गर्नुहुँदै

कार्यक्रममा सहभागीहरू

स्रोत व्यक्ति सुरेन्द्र वाग्ले प्रस्तुतीकरण गर्दै

अनुसूची ५ : मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुती तथा छलफल कार्यक्रमको उपस्थिति

आज मिति २०७९ साल आषाढ ८ गते मा बुद्धशान्ति गाउँपालिकाको सभाहलमा बुद्धशान्ति गाउँपालिकाको आ-योजना तथा प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्र प्रदेश नं-१ को आर्थिक सहयोग र इन्टिग्रेटेड स्टडी एण्ड रिसर्च सेन्टर प्रा. लि. काठमाडौंको प्राविधिक सहयोगमा तयार गरिएको बुद्धशान्ति गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमा मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण कार्यक्रम बुद्धशान्ति गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष एवं स्थानीय राजस्व परामर्श समितिका संयोजक श्री भवानी प्रसाद खापुङ ज्यूको अध्यक्षता एवं बुद्धशान्ति गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री मनोज प्रसाई ज्यूको प्रमुख आतिथ्यतामा निम्नानुसार सम्पन्न भयो।

निम्न

१.	श्री भवानी प्रसाद खापुङ	अध्यक्षता	
२.	श्री मनोज प्रसाई	प्रमुख अतिथि	
३.	श्री युवराज कट्टेल	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	
४.	श्री अनिल बाग्ले	वडाध्यक्ष वडा नं- १	
५.	श्री डिल्ली प्रसाद ओली	वडाध्यक्ष वडा नं २	
६.	श्री पर्शुराम चेम्जोङ	वडाध्यक्ष वडा नं. ३	
७.	श्री शेर बहादुर राय	वडाध्यक्ष वडा नं. ४	
८.	श्री डिगेन्द्र कार्की	वडाध्यक्ष वडा नं. ५	
९.	श्री शिवराज पौडेल	वडाध्यक्ष वडा नं. ६	
१०.	श्री चन्द्र प्रसाद भण्डारी	वडाध्यक्ष वडा नं. 6	
११.	श्री दुर्गा पोखरेल ढुंगेल	कार्यपालिका सदस्य	
१२.	श्री कुलसादेवी राजवंशी	कार्यपालिका सदस्य	
१३.	श्री नर्बदा चापागाईं	कार्यपालिका सदस्य	
१४.	श्री सरोज पौडेल	कार्यपालिका सदस्य	
१५.	श्री भीम बहादुर विश्वकर्मा	कार्यपालिका सदस्य	
१६.	श्री डिलेना लाल्चा	कार्यपालिका सदस्य	
१७.	श्री मदन कुमार कट्टेल	अधिकृत	
१८.	श्री शान्ति पतेक	सहायक पाँचौं	
१९.	श्री ज्योति दाहाल	सहायक पाँचौं	
२०.	श्री सुरेन्द्र बजेह	परामर्शदाता	
२१.	श्री दिपक घिमिरे	परामर्शदाता	

अनुसूची ६ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू

राजश्व परामर्श समितिका संयोजक भवानी खतिवडा कार्यक्रमको समापन गर्दै

स्रोत व्यक्ति सुरेन्द्र वाग्ले मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुती गर्दै